

**LGBTİ+'LAR VE İKLİM
KRİZİNE GİRİŞ
DÖNÜŞÜME KENDİMİZDEN BAŞLAMAK**

İKLİM 101

TAVSİYELER KILAVUZU

LGBTİ+'LAR VE İKLİM KRİZİNE GİRİŞ DÖNÜŞÜME KENDİMİZDEN BAŞLAMAK İKLİM 101 TAVSİYELER KILAVUZU

Hazırlayan:
Özge Gökpınar

Politika Belgeleri :

17 Mayıs & Kaos GL

Yayımlayan: 17 Mayıs Derneği
Birinci Dijital Baskı: Aralık 2021

Bu kitap parayla satılamaz. İnsan haklarının desteklenmesi amacıyla yapılan ve ticari olmayan etkinliklerde serbestçe kullanılabilir.

URGENT ACTION FUND

FOR WOMEN'S HUMAN RIGHTS

Bu, “LGBTİ+’lar ve İklim Krizine Giriş-Dönüşüme Kendimizden Başlamak -İklim 101-Tavsiyeler Kılavuzu”, 17 Mayıs Derneği tarafından, "LGBTİ+’lar ve İklim Adaleti" projesi kapsamında, Urgent Action Fund desteğiyle hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamen 17 Mayıs Derneği'ne aittir ve Urgent Action Fund’ın görüşlerini yansıtmaz.

Bu kılavuzdan kaynak göstermek şartıyla faydalanılabilir. Ancak kılavuz, 17 Mayıs Derneği’nin izni olmadan, tamamen ya da kısmen, fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik yöntemlerle çoğaltılamaz.

İçindekiler

5	Teşekkür
6	Sunuş
7	Giriş
8	İklim Krizinin Kökeni
15	İklim Adaleti Nedir? İklim Adaleti Hareketine Genel Bakış
19	Toplumsal Cinsiyet, LGBTİ+'lar ve İklim Değişikliği Arasındaki İlişkiye Bakış
22	Daha İyi Çevre ve İklim İçin, İklimi Kuirleştirmek Ekofeminizm/Kuir Ekoloji Tartışmalarına Genel Bir Bakış
31	Dönüşüme Kendimizden Başlamak LGBTİ+'lar ve LGBTİ+ Örgütleri İçin Tavsiyeler
38	Güncellenen Politika Belgeleri
47	Sonuç
49	Kaynakça
54	Okuma Önerileri

TEŞEKKÜR

“Filozof Achille Mbembe’ye göre: ‘bugün, politik olan, ortak dünyanın yeniden inşasının zorunlu olduğu düşüncesiyle yola çıkmalıdır. Eğer, kurumsal kâr elde etmek, özelleştirme ve sömürge maksadıyla gezegendeki kaynaklarının yağmalanmasını bir proje veya küresel bir girişim olarak düşünürsek, egolarımıza, kimliklerimize, kendi doğadan kopuk hayatlarımıza bizi geri döndürmeyen bir hareket tasavvuru anlamlı olacaktır. Böylesi bir sömürgeleştirme karşıtı hareket, tanım gereği küresel bir girişim, kendi içinde dünyaya ve başkaları için dünyaya radikal bir açıklık teşkil edecek ve dünyanın tecridine karşı derin bir nefes olacaktır’. Madencilik ve sistemli ırkçılığa karşı küresel karşı çıkışımız, bu durumda bizi dünyaya geri döndürmeli ya da sanki ilk defa oluyormuşçasına, dünyanın, hepimizin bildiği ve arzuladığı “derin nefes alabileceğimiz” ortak yer haline gelmesini sağlamalıdır. Yine de, insanlar için yaşanabilir bir dünya, merkezine insanı almayan, uygun ve abat olan bir dünyaya bağlıdır. Çevresel toksinlere, yalnızca biz insanlar olarak zehirlenme korkusu olmadan yaşayıp nefes alabilmemiz için değil, aynı zamanda suda ve havada insanın merkezde olmadığı yaşamlar için de karşı duruyoruz. Bireyselliğin kalıplaşmış biçimlerini söküme uğrattığımız şu birbirimize bağlılık zamanlarında, beşerî hayatlarımızın üstlenmesi gereken daha küçük rolleri tahayyül edebiliriz; bu da, yenilenmesinin bizlere bağlı olduğu bu dünya için, her birimizin daha duyarlı bir role sahip olmasını gerektirir.”

Judith Butler’ın Time Dergisinde yayınladığı yazıdan alıntı (Çev. Özge Gökpınar)*

Bu kılavuz, Urgent Action Fund desteğiyle 17 Mayıs Derneği İklim Çalışmaları kapsamında hazırlanmış ve basılmıştır. 17 Mayıs Derneği’nin bu çalışma ile hedeflediği amaca yönelik destek sunan Urgent Action Fund ekibine ve bu kılavuzun hazırlanması boyunca destek sağlayan herkese buradan teşekkürlerimizi sunmak istiyoruz. Derneğimizin yönetim kuruluna ve değerli üyelerine de ayrıca teşekkür ederiz.

Tüm çalışma boyunca profesyonel deneyim ve bilgileriyle çalışmayı besleyen ve mümkün kılan İpek Benek’e; 17 Mayıs Derneği’nde iklim değişikliği meselesini çalışmamız ve savunuculuk faaliyetlerimizin arasına katmamız için bizleri sürekli surette teşvik eden Kaos GL’den Murat Köylü, Damla Umut Uzun ve Umut Güner’e; politika belgelerini hazırlayarak kılavuzun içeriğinin geliştirilmesine katkı sunan Aslı Alpar ve Eda Zeran’a; kılavuzun son okumalarına desteğini esirgemeyen Yıldız Tar ve Dicle Çakmak’a; ve son olarak da birlikte çalıştığımız her anı anlamlandıran 17 Mayıs Derneği’nin Genel Koordinatörü Metin Uzun’a çok teşekkür ediyorum.

İyi Okumalar Diliyorum
Sağlıcakla ve esenlikle,
Özge Gökpınar

*Butler, J. (2021) “Creating an Inhabitable World for Humans Means Dismantling Rigid Forms of Individuality.”

Time: <https://time.com/5953396/judith-butler-safe-world-individuality/>

SUNUŞ

17 Mayıs'tan Merhaba!

İklim krizi... Artık tüm gerçekliğiyle karşımızda...

Kurulalı henüz iki yıl olmasına rağmen, 17 Mayıs Derneği olarak iklim krizine dikkat çekmek ve kriz karşısında sivil toplum olarak bir dönüşüme başlamak amacıyla İklim Çalışmaları programını başlattık.

İklim Çalışmaları Programının ilk ürünü olan bu yayın, iklim krizinin kökenine, iklim adaleti kavramına, toplumsal cinsiyet-LGBTİ+'lar-iklim değişikliği arasındaki ilişkiye, ekofeminizm/kuir ekoloji tartışmalarına değiniyor ve tüm bu tartışmaların sonunda hem kişisel hem de örgütsel olarak iklim krizine karşı mücadele etmek için alınabilecek mikro önlemlerden bahsediyor.

Bu kılavuz ile çalıştığımız sivil toplum örgütlerinin çevre ve atık politikası oluşturmalarını gündemlerine almalarını ve aynı gökkuşağının altında birlikte yaşayan tüm insanların iklim krizine karşı üstüne düşen sorumlulukları yerine getirmesini hatırlatmayı amaçlıyoruz.

Bu mücadele hepimizin.

Metin Uzun
17 Mayıs Derneği
Genel Koordinatörü

GİRİŞ

17 Mayıs Derneği her gün “LGBTİ+ ve eşitlik gündemini nasıl daha ileriye taşıyabiliriz?” diye düşünen ve soran aktivistlerden oluştuğu için; yeni bir alt çalışma alanı olarak iklim krizi ve iklim adaleti üzerine fikir üretmek üzere çalışmaya başladı.

17 Mayıs Derneği’nin karbondioksit emisyonunu azaltmak ve ofisinde iklim dostu bir atmosfer yaratmak için sıfır atık, çevre politikası, vegan/vejetaryen tedarik politikası bulunuyor. İklim adaleti, hepimizin güvenle yaşayabileceği bir gezegeni hak ettiği ilkesi üzerine kurulduğundan, 17 Mayıs Derneği, değişimi kendinden başlatmak için Kaos GL Derneği ile birlikte Eylül 2021 tarihinde çalışmaya başladı ve iklim çalışmaları böylece başlamış oldu.

Bu çalışma kapsamında, 17 Mayıs Derneği ve Kaos GL Derneği, daha temiz ve sürdürülebilir bir çevreye katkıda bulunmak için politika belgelerini gözden geçirirken, aynı zamanda Türkiye’deki diğer LGBTİ+ örgütlerini de edindiği ve derlediği bilgiler üzerinden harekete geçirmeyi ve deneyim paylaşımı ile, iklim değişikliği hareketini LGBTİ+ hareketinin değişmez bir unsuru haline getirmeyi amaçlıyor.

Bu nedenle, 17 Mayıs Derneği, iklim krizinin nedenlerini ve izlediği seyri gözler önüne sermek, iklim krizi ekseninde kuir ekoloji tartışmalarına göz atmak, toplumsal cinsiyet, LGBTİ+’lar ve iklim krizi arasındaki ilişkiyi ve iklim adaletine neden ihtiyaç duyulduğunu ve daha iyi bir çevre inşası ve iklim adaleti aktivizmi için kendimizi ve aktivizmimizi nasıl dönüştürebileceğimizi vurgulamak ve dönüşüme kendimizden nasıl başlayabileceğimize dair tavsiyeler sunmak için bu kılavuzu hazırladı.

Kılavuzda, ilk bölümde iklim krizi meselesinin çıkış noktasını anlatmak üzere iklim değişikliğinin kökenine dair bir çerçeve yer alıyor. İkinci bölüm, iklim adaleti kavramının ortaya çıkış noktasını ve özellikle LGBTİ+’lar açısından önemini vurgulamaya çalışıyor. Üçüncü bölüm, iklim adaletinden hareketle, toplumsal cinsiyet, LGBTİ+’lar ve iklim krizi arasındaki ilişkiye değiniyor. Dördüncü bölüm ekofeminizm ve kuir ekolojinin iklim krizi meselesine bakışını ve iklimin neden kuirleştirilmesi gerektiğine odaklanıyor. Beşinci bölüm, iklim adaleti ve iklim kriziyle mücadele hareketi içerisinde LGBTİ+’ların ve örgütlerin iklim dostu bir dönüşüme gidebilmesi için tavsiye niteliğinde öneriler içeriyor. Sonuç bölümünden önce gelen altıncı ve son bölüm ise, kılavuzun önerileri üzerinden güncellenen politika belgelerini okurlarla paylaşıyor.

Kılavuzun önerdiği bu dönüşüm pratikleri doğrultusunda iklim kriziyle mücadele ve sürdürülebilir bir dünya için LGBTİ+’lar olarak katkı sunarken, iklim meselesini hem iklim adaleti ekseninde hem de kuir ekoloji ile sömürsüz bir dünya tahayyülü bağlamında ele almak, LGBTİ+ hareketini ve aktivizmini de güçlendirecektir.

17 Mayıs Derneği, kaynakların giderek azaldığı dünyada, holistik bir çerçeveden iklim meselesini ele almak ve dünyayı kuirleştirecek çözüm önerilerinin savunuculuğunu yapmak adına çalışmalarına devam edecektir.

İKLİM KRİZİNİN KÖKENİ

İklim kelimesi köken olarak Eski Yunanca'da güneş ışınlarının eğimini ifade eden klima (κλίμα) kelimesinden türemiştir. Arapçaya bugünkü bildiğimiz anlamıyla iklim kelimesi olarak geçmiştir. İklim, herhangi bir coğrafi bölgedeki fiziki özellikler ve atmosferik olaylardan kaynaklı olarak gerçekleşen tüm zamansal ve durumsal değişiklikleri kapsar. İklim değişikliği ise, uzun yıllar boyunca hava şartları ve dünya yüzeyindeki su, kara ve buz kütlelerinde görülen değişikliklerin sebep olduğu olayların tümünü kapsar. İklim değişikliği, güneşteki hareketlilik, volkanik ve sismik olaylar veya iklim sisteminde görülen değişiklikler gibi doğal etkiler veya atmosferdeki değişiklikler veya kaynakların kullanım biçimi gibi insani etkilerden kaynaklanabilir. Hava durumu bir gün veya tahmin edilebilir oranda bir hafta boyunca ufak değişkenlikler gösterirken, iklimin topyekûn değişmesi ve değişkenlik göstermesi yüzlerce yılda gerçekleşir.

Dünya, yaklaşık üç milyon yıl süren Pleistosen döneminden sonra, yaklaşık 12.000 yıl süren Holosen dönemini geçirdi. Bu dönemde günümüzdeki haliyle kıyı şeritleri ve iklim döngüsü oturdu. İnsanın doğa ile dünyayı şekillendirdiği bu devirden sonra ise, yeni insanın dönemi diye adlandırılması önerilen Androposen dönemi (Syvitski, 2012, s.12) başladı. Bu dönem, 1750 yılında sanayi devriminin başlangıcına tekabül eder. Enerji üretmek için yola çıkılan bir dönem olan sanayi devriminden sonra, kapitalizm doğası gereği sürekli kâr elde etmeyi ve bunu yapabilmenin yolu olarak da doğa üzerinde daha fazla egemenlik kurmayı gerektirdi ve hızlı bir şekilde sanayileşme, kentleşme, sömürgecilik ve küreselleşme baş gösterdi. 271 yıl içerisinde nüfus orantısız bir şekilde arttı, bununla beraber barajlar ve su kullanımı, motorlu araçların üretimi ve kullanımı, kağıt ve gübre tüketimi, hayvan yetiştiriciliği ve ihtiyaç fazlası hayvansal ürün üretimi ve tüketimi, kapitalist sistemin bekası için pompalanan tüketim çılgınlığı ve bununla bağlantılı olarak hammadde, teknoloji ve enerjinin orantısız kullanımı arttı, kimyasal ürün kullanımı çoğaldı, çöp üretimi arttı, fabrika ve fosil yakıt üretim tesislerinin sayısı arttı. Bu da atmosferde karbondioksit, nitrojen, metan gazı, ozon, azot oksit gibi sera gazlarının konsantrasyonunu arttırdı.

Sera gazı olarak nitelenen bu gazların dengesi ile, yeryüzüne gelen güneş ışınlarının bir bölümü yeryüzünde kalır ve bir sera etkisi yaratılır. Böylelikle, sera etkisi sayesinde tüm canlıların yaşayabilmesi için gereken sıcaklık oranı yeryüzünde tutulur. Fakat, gazların özellikle de karbondioksitin oranı ne ölçüde değişirse, yani konsantrasyonun dengesi bozularak atmosferde ne kadar fazla oranda karbondioksit asılı kalırsa, dünyadaki sıcaklık da o denli artar ve yaşamın ve doğanın dengesi bozuma uğrar. Dünyadaki tüm canlılar, havaya belirli oranda karbondioksit salarlar. Bitkiler bir yandan fotosentezle havayı temizlerler. Özellikle yağmur ormanları gibi tropik ormanlar bir yandan da yapraklar aracılığıyla yüksek oranda ve katman katman oksijen ve su buharı ile nem üretirler. Çünkü, tropikal ağaçların yaprak yapıları tüylü olduğu için havadaki kirleticileri de temizleme kapasitesine sahiptir. Ancak tropikal ormanlar hızla insan eliyle yok ediliyor ve Lynne Laake (2017) tarafından aktarıldığı üzere, Conserve Energy Future verilerine göre Güney Amerika'da her dakikada bir 20 futbol sahası kadar tropikal ağaç kesiliyor.

Bitki ve hayvanlar öldükleri zaman toprağın altında fosil yakıtı dönüşürler. Dünyadaki enerjinin

büyük bir kısmı bu fosil yakıtlardan sağlandığı için, fosil yakıtlar kullanıldıkça havaya kontrolsüz karbon salınımı gerçekleşir. Bu da, ozon tabakasının incelmesine, okyanusların, karbondioksit miktarını fotosentezle dengeleyebilecek kara/orman ekosistemlerinin bozulmasına ve nihayetinde hava ile kara ve deniz yüzey sıcaklıklarının artmasına yol açar.

İnsan kullanımına yönelik ürün ve yakıt üretmek için, atmosfer bileşimini koruyacak ve yenileyebilecek yağmur ormanları gibi doğal orman örtülerinin yukarda değinildiği şekilde hızla yok edilmesi, su kaynaklarının hunharca kullanılması, kirlilik, toprakların çoraklaşması, erozyon, doğal örtünün kaybolması ile çölleşmenin artması, orman yangınları, hatalı zirai uygulamalar, biyolojik çeşitliliğin dengesizleşmesine ve dünyanın var olan kaynaklarıyla kendi kendine yetememesine yol açıyor. İnsan kaynaklı ve özellikle endüstriyel üretimlerden ortaya çıkan karbondioksit (CO₂), metan (CH₄), azotoksit (N₂O), ozon (O₃) gazları ve florlu gazlar (hidroflorokarbon (HFC), perflorokarbon (PFC), Sülfürhekzaflorid (SF₆)) en çok kömür, petrol ve gaz gibi fosil yakıtların elektrik üretimi, ulaşım, sanayide ve evlerde kullanılmak üzere yakılması (CO₂); tarım, hayvancılık (CH₄) ve ormansızlaşma (CO₂) gibi arazi kullanımı değişiklikleri; katı atıkların arazilere doldurulması ile sıvı atıkların bertaraf edilmesi (CH₄) ve endüstriyel florlu gazların kullanılması sonrasında havaya salınır. %73,2 oranında enerji; %18,4 oranında tarım, hayvancılık, arazi kullanımı; %3,2 oranında atık ve %5,2 oranında çimento ve kimya sanayi sektöründen bu gazlar salınır.* Karbondioksitten sonra en yoğun salınan metan gazı küresel iklim değişikliğine sebep olan en önemli faktörlerden olup, Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre hayvanları meta olarak gören “hayvancılık” sektörü, insan kaynaklı metan salınımının %44’ünü oluşturuyor.**

Bir yandan da bu sera gazlarının salınımı dengesizliği ile yüzeyde hapsolan ısı, buzulların erimesine yol açıyor. Buzullar, dünyaya gelen güneş ışınlarını yansıtarak havanın ısınmasını engellerler. Yani, buzulların erimesi dünyadaki sıcaklığın artmasına neden olur, su seviyesini yükseltir, sel baskınlarına neden olur.

1750’den bu yana 271 yıl içerisinde atmosferdeki karbon miktarı toplamda %40 artış göstermiştir. NASA verilerine göre, 1880 yılından itibaren dünyanın sıcaklığı yaklaşık 1 derece arttı. (NASA, 2018). Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesinde, insan kaynaklı iklim değişikliği doğrulanmış, yeryüzündeki optimum sıcaklığın değişikliğe uğraması ile gerçekleşen küresel ısınmanın dünya iklimi üzerinde negatif etkileri olacağı vurgulanıyor (IPCC, 2007, 2014). Bu ısınma kuzey buz denizinde önemli oranda kayba neden oldu, buzul örtüsünün üçte ikisinden fazlası tükendi.

Dünyanın kendine artık yetemeyecek olduğuna yönelik tahminler, on dokuzuncu yüzyılda yapılmaya başlandı. 1800’lü yılların başında Joseph Fourier ve 1857 yılında John Tyndall, ısınan yeryüzünden yükselen radyasyonun havada asılı kaldığını bulguladı ve atmosferdeki karbon ora-

*Daha fazla bilgi için bkz. Ritchie, H. (2020) Seragazı Emisyonlarının Sektörlere Göre Dağılımı:

<https://ourworldindata.org/ghg-emissions-by-sector>

**Daha fazla bilgi için bkz. FAO, The Aggregate Picture: <https://www.fao.org/3/i3437e/i3437e03.pdf>

nının gitgide artış gösterdiğini ortaya koydu. Bir başka bilim insanı olan Svante Arrhenius ise bu iki çalışmanın üzerine, atmosferdeki asılı kalan karbonun dünya iklimine etkilerini ve küresel ısınmaya nasıl yol açtığını açıklayan makalesini yayınladı (Arrhenius, 1896). Tüm bu çalışmalara rağmen herhangi bir önlem alınmadan 1938 yılına gelindiğinde ise küresel ısınma teorisinden yola çıkarak Guy Stewart Callendar, fosil yakıt kullanımının atmosferde milyonlarca ton karbondioksit emisyonuna yol açtığını ve bunun dünya iklimini ve geleceğini negatif yönde etkileyeceğini ifade etti (Weart, 2010).

Yüzyıl öncesinden ortaya konan bu küresel soruna rağmen, insan eliyle dünyada gerçekleşen küresel ısınma ve bunun etkileri politika yapıcılar tarafından ancak 1980’li yıllarda kabul görmeye başladı. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) bundan önce, önceliğini tehlikeli atık ve petrol sızıntısı gibi olaylara verdi. Ancak, 1988 yılında Amerika’da görülmemiş bir sıcaklık ve kuraklık dönemi yaşandıktan sonra, NASA’dan bilim insanı James Hansen kongre önünde sera etkisi ile kendisini gösteren ve insan eliyle gerçekleşen küresel ısınmanın ciddi bir sorun teşkil ettiğini ve insan hayatını görülmemiş şekilde negatif etkileyeceğini ifade etti (Hamblyn, 2009). İklim değişikliği meselesi böylelikle kabul gördü ve aynı yıl Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve Dünya Meteoroloji Teşkilatı (WMO), Hükümetlerarası İklim Değişikliği Panelini (IPCC) oluşturdu. İklim değişikliğini ele alma konusunda uluslararası fikir birliği ve müzakere adımları, BM Çevre ve Kalkınma Konferansı’na (UNCED) katılan hükümetlerin, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC), Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (CBD) ve BM Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi gibi üç önemli sözleşmeyi imzalamasıyla doksanlı yılların ilk yarısında hız kazandı. Günümüzde tartışmalara konu olan Paris Anlaşmasına nazaran daha kapsamlı olan Kyoto protokolü ise 1997 yılında imzalandı. Bu da iklim meselesinin ve yarattığı riskin zaman içerisinde bilimsel bağlamından sıyrılarak, sosyal ve politik bağlama taşınmasını sağladı.

2000’li yıllarda küresel ısınma ve iklim değişikliğinin etkileri daha çok konuşulmaya başlandı. 2005’te ABD’de yaşanan Katrina Kasırgası, ABD’nin Eski Başkan Yardımcısı Al Gore’un 2006 tarihli “An Inconvenient Truth” isimli kitabı ile filmi, 2007’de Al Gore ve IPCC’ye verilen Nobel barış ödülü, iklim değişikliğinin ekonomisi üzerine Stern’in (Stern, 2007) incelemesi, IPCC tarafından 2007’de yayınlanan Dördüncü Değerlendirme Raporu ve Aralık 2009’da Kopenhag’da düzenlenen COP15- BM iklim değişikliği konferansı, iklim değişikliğini medya ve siyasetin gündemine taşıdı.

Atmosferdeki karbondioksit yoğunluğu, 1750’li yıllarda 280 ppm iken günümüzde 389 ppm’ye yükseldi. Bu da her yıl 2 ppm artış anlamına geliyor. 450 ppm karbon yoğunluğu ise dünya sıcaklığının 2 derece artması demek. Gezegen sıcaklığında yaşanan artışlar, 2021 yılında Türkiye’de ve dünyanın çeşitli bölgelerinde bolca deneyimlenen kuraklık, kasırga, aşırı sıcak hava, yangınlar ve seller gibi aşırı hava olaylarını beraberinde getirdi ve devam eden yıllarda da görüleceği açık. Birleşmiş Milletler iklim müzakereleri ve 21. Taraflar Konferansı (COP21), iklim krizinin üstesinden gelmek üzere irade ortaya koydu ve 2015 yılında Paris İklim Anlaşması kabul edildi. 2020’de Kyoto Protokolü sona erdikten sonra Paris İklim Anlaşması devreye girdi.

Yukarda söylendiği şekilde Paris İklim Anlaşması, Kyoto Protokolüne kıyasla daha dar kapsamlıdır ve var olan sistemleri çok da zorlamadan konulan uzun dönemli hedefi, küresel sıcaklık artışının 2 derecenin altında tutulması ve mümkünse bunu 1,5 derecenin altında tutmaya yönelik küresel çabaların sürdürülmesidir. İklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı uyum ve iklim direncinin artırılması; düşük sera gazı emisyon hedefiyle bir kalkınma planının temin edilmesi ve bunlar olurken ise, gıda üretiminin zarar görmemesi diğer hedeflerdendir. Düşük emisyon ve iklim dirençli kalkınma sağlanması için istikrarlı finansman akışının da sağlanması amaçlanıyor.

Bu hedeflere ulaşmak ve anlaşmanın maddelerini uygulamak konusunda ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler ilkesi benimsenmiştir. Buna göre ülkelerin küresel iklim eylemlerine, kendi imkanları doğrultusunda katkı sunmaları beklenir. Ülkeler bu ilke uyarınca gerçekleştirecekleri emisyon azaltımı, uyum, finans, teknoloji geçişi ve kapasite geliştirme gibi faaliyetlerin raporunu Ulusal Katkı Beyanları olarak her beş yılda bir sunar. Türkiye anlaşmaya önceleri taraf olmamış, ancak ulusal katkı beyanını sunmuştur ve o zaman da hedefini 2030 yılında sera gazı emisyonunu %21 oranında azaltmak olarak belirlemiştir. 2021 Eylül ayında Paris İklim Anlaşması tartışmaları yeniden ülke gündemine girdi ve Ekim 2021 itibarıyla Türkiye anlaşmaya taraf oldu. TBMM Küresel İklim Değişikliğinin Nedenlerini ve Alınacak Önlemleri Araştırma Komisyonu taslak raporunda, 2071-2099 döneminde Türkiye'de yazın sıcaklığın 6 derece artacağı ve yağış miktarlarında yüzde 60'lık azalma olabileceği belirtiliyor.

Ağustos 2021 tarihinde ise insanlık için kırmızı kod söylemiyle Birleşmiş Milletler bünyesindeki Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin yeni raporu yayınlandı. Bu raporda hava kalitesi için çalışmalar meyve verse dahi küresel sıcaklıkların istikrara kavuşmasının 20-30 yıl süreceği öngörüsünde bulunuldu. İklim değişikliğinde hızlı ve büyük ölçekli iyileşmeler görülmedikçe, sera gazı emisyonlarının ısınmayı 1,5 derece ile sınırlamasının mümkün olmayacağı belirtiliyor. Türkiye'de de uzun vadede iklim değişikliğinin etkisinin oldukça negatif yansıtacağı günler bekleniyor.

WWF tarafından (WWF, 2020), sera gazı emisyonlarının azaltılamaması durumunda, 2100 yılına kadar küresel ortalama yüzey sıcaklığında yaklaşık 3 derece artış meydana geleceği öngörülüyor. Bu durumda ise biyolojik çeşitliliğin yok olacağı, suya ve gıdaya erişimin sekteye uğrayacağı ve buna bağlı salgın hastalık ve ölümlerde artış meydana geleceği, aşırı hava olayları nedeniyle afetlerin görülme oranının ve buna bağlı can ve mal kayıplarının artacağı, kuraklık nedeniyle tarımsal üretim yapılamayacağı, su ve gıda kıtlığı yaşanacağı, 410 milyon insanın kuraklıktan zarar göreceği, 49 milyon insanın ise yaşam alanlarının deniz seviyesindeki artış nedeniyle sular altında kalacağı, sıcak hava dalgaları sebebiyle dezavantajlı grupların hayatta kalma mücadelesinde salgın hastalık ve ölümlerden zarar göreceği, 500 milyon insanın yiyecek, koruma ve gelir ihtiyacını karşılayan mercan resiflerinin tümünden yok olacağı belirtiliyor. Türkiye'de ise 2100 yılına kadar küresel ısınmaya bağlı olarak deniz seviyesinin artacağı ve İstanbul ve İzmir

gibi illerde 252.000 insanın su taşkınlarına maruz kalacağı; kıyı bölge ve ekosistemlerinde kalıcı toprak kaybı, taşkın ve erozyon, bozulmuş toprağın, suyun tuzlanması ve doğal drenaj kaybı olacağı, deniz canlı çeşitliliğinin yüzde on yedi azalacağı, oksijen miktarı ve gıda arzının sektöre uğratarak deniz canlılarının öleceği öngörülmektedir.

Sera gazları aynı zamanda hava kirleticileridir. Volkanik patlamalar, orman yangınları, toz fırtınaları gibi doğal kaynaklar ve ulaştırma, sanayi ve yakıt kullanımı gibi insan faaliyetleri sonucunda meydana gelen (antropojenik) kaynaklar birlikte havayı kirletirken, hava kalitesine en çok zararı iklim değişikliğine de neden olan antropojenik kaynaklar zarar verir.

İklim değişikliği ve hava kirleticileri şu anda bile insan sağlığını tehdit eden bir olgu olarak ortada duruyor. Avrupa Birliği ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yürütülen “Türkiye’deki Şehirlerde Hava Kalitesinin İyileştirilmesi ve Kamuoyu Farkındalığının Artırılması Projesi: CityAir” genel broşürüne (City Air, çev. 2020) göre; her bir insan her gün yaklaşık 15 kilogram kadar havayı akciğerlerine alır. Solunumla alınan havanın kalitesi, metabolizma fonksiyonlarını yerine getirmekte büyük rol oynar. İklim değişikliğine neden olan hava kirleticileri insan sağlığına doğrudan etki ediyor ve her yıl 3,7 milyon kişi hava kirliliğinin etkileri nedeniyle hayatını kaybediyor. Son on yılda artış gösteren kanser vakaları, 2012 yılında dünyada 8 milyon insanın erken ölümüne sebep oldu ve hava kirliliği kanserin en önemli çevresel nedeni. Hava kirliliğine maruz kalan kişilerde kansere ek olarak, kalp ve solunum yolu hastalıklarına yakalanma ve erken ölüm riski artıyor. Öte yandan özellikle kalp ve solunum sistemi hastalıklarından kaynaklı ölümlerin hava kirliliği ile doğrudan bağlantılı olduğu ve hava kirliliğinin azaltılması halinde ölüm oranlarının da azalacağı Dünya Sağlık Örgütü’nce her fırsatta vurgulanıyor.

İnsan sağlığını ve yaşamını kötü yönde etkileyen bir diğer unsur ise atık ve çöp üretiminin çok fazla olmasıdır. Dünya çapında ortaya çıkan atıklarda doğaya ve her türlü yaşam formuna en çok zarar veren unsur ise plastik üretimi ve kullanımıdır. Plastik %99'u fosil yakıtlardan üretilir ve bunu üreten şirketler aynı zamanda insanlara fosil yakıt satan Exxon, Chevron, ConocoPhillips, Shell ve Dow gibi çok uluslu şirketlerdir. Tek kullanımlık ürün arzını kendileri yaratarak sürekli kar elde ederlerken, doğaya ciddi oranda zarar verirler. Dünyada var olan plastiklerin yarısından fazlası son 15 yılda üretilmiş ve %91'i ise hiç geri dönüştürülemedi. Plastik ambalajların %32'si doğrudan doğada çöp olarak bırakılır, %40'ı çöp depolama sahalarında bekletilir, %14'ü yakılır ve %14'ü ise geri dönüşüme sokulur. Ancak gerçek anlamda plastiklerin çöp olmadan önceki eski faydalı formuna etkili geri dönüşüm oranı yalnızca %2'dir. Geri kalan %12'lik kısmı eski formuyla alakalı olmayan daha az kullanışlı olan materyallere (çoğunlukla naylon poşet) dönüştürülür ve bu işlem yalnızca bir kere yapılabilir. Plastikte geri dönüşüm oranı düşüktür çünkü sanılanın aksine geri dönüştürülmesi bir hayli zor bir malzemedir. Tek malzemeden mamul değerli plastikler ayrıştırıldıktan ve küçük tabakalara ayrıldıktan sonra yıkanır ve plastik zerrelerini içeren yıkama suyu ise deniz ve akarsulara karıştırılır ve deniz ekosistemini kirletir. Yıkama işleminden sonra eritilen tabakalar toksik uçucu organik bileşiklerin havaya karışmasına neden olur. Bu bileşikler ise solunuma çok zararlıdır. Çoğu plastik ürün ise değerli plastik

değildir, tek bir malzemeden değil, çok katmanlı malzemeden ve farklı oranlarda materyallerin karıştırılmasıyla elde edilir. Örneğin tek kullanımlık işlenmiş hazır ürün ve gıdaların paket ve ambalajları çok katmanlı materyallerden oluşur (örneğin, cips ve çikolata ambalajları plastik, alüminyum, kâğıt gibi farklı malzemelerden oluşur). Dolayısıyla tek malzemeden mamul değerli plastikler ayrıldıktan sonra geriye kalan ve dönüştürülemeyen atıklar, doğrudan çöp olur, çünkü bu atıkların gidebileceği bir yer yoktur ya gelişigüzel yerlere illegal dökülür, ya vahşi depolama ile gözden uzak yerlerde dağ yığınlarına çevrilir ya da yakılır/gömülür. Tüm bu yöntemler doğayı ve yaşam formlarını etkilemeye devam eder. Ancak, sistem tarafından tek kullanımlık ambalajlı ürünlerin kullanımı sürekli teşvik edilir. Önceleri, Çin'in plastik bazlı atıkları diğer ülkelerden almaya yönelik ulusal kanunu, ülkelerin ürettiği çöpleri dönüştürme yükünü üstlenmiştir. Ancak, Çin'in bunu yapmaktan vazgeçmesi ve atık alım yasağı koyması, Amerika ve Avrupa ülkelerini diğer ülkelere yönlendirmiştir. 2019 tarihli Emmy ödüllü “The Story of Plastic”^{*} belgeseli, Tayland, Endonezya, Vietnam, Hindistan gibi ülkelerde insanların doğada ayrışmayan ve geri dönüştürülemeyen plastik çöp dağlarıyla iç içe yaşamak zorunda kaldığını ve ortalama yaşam ömürlerinin %20'ye kadar kısaldığını gösteriyor.

En çok üretilen ve kullanılan yedi plastik türü sera gazı üretmeye devam ediyor. Gezegen plastik dağlarıyla kaplı olduğu için zaman içinde çok daha fazla gaz emisyonuna sahne olacaktır, bu nedenle plastik sorunu ve iklim değişikliği arasında bir bağlantı bulunuyor. Ulaşım ve enerjinin yanında, fosil yakıtların ucuz plastik üretmek için kullanılması ve yakılmasıyla atmosfere salınan karbondioksit, gezegen yaşamını tehdit etmeye devam edecek.

İnsanların iklim değişikliğini önleyici biçimde davranmaması ve şirketlere karşı ve bireysel dönüşüm sağlayacak kolektif küresel bir hareket başlatılamaması halinde insan ve insan dışı varlıkların yaşamının ciddi tehlike altında olacağı açıktır ve dahası geriye dünya gezegeni diye bir şey kalmayacak. LGBTİ+ hareketi de eşitlikçi ve temiz bir dünya tahayyülü için bu konuda elinden geleni yapmalıdır.

^{*} Bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=PCNanJNJ8JA>

İKLİM ADALETİ NEDİR?

İKLİM ADALETİ HAREKETİNE GENEL BAKIŞ

Çevresel ve sosyal adalet biçimi olarak iklim adaleti, iklim değişikliğini etik ve politik çerçeveden ele alarak bu değişikliği yaratan ve ayrımcılıkları devam ettiren sistemleri sorgulayan, bunun yanı sıra, iklim değişikliğini ele alan politika ve projelerin oluşturulmasında tüm insanlara adil davranılmasını ve ayrımcılık yapılmamasını talep eden bir yaklaşımdır. Dünya çapında artan sayıda sosyal hareket ve sivil toplum kuruluşu iklim adaleti gündemi için faaliyete geçiyor.

İklim değişikliği farklı koşul ve çevrelerde yaşayan tüm insanları farklı boyutlarda etkiler. Bu etkiler ülkeden ülkeye bölgeden bölgeye değişiklik gösterdiği gibi, aynı ülke içerisinde farklı yerleşim birimlerinde de farklı sonuçlara yol açabilir. İklim değişikliği temelde yereli küresele bağlayan bir haklar ve adalet meselesidir. Artan sıcaklıklarla birlikte özellikle beyaz olmayan, düşük gelirli ve dezavantajlı grupların, bilgiye ve kaynaklara erişim imkanları, sağlık hakkı dahil temel insan hakları, sosyo-ekonomik ve kültürel yaşamları etkilenir. En çok etkilenen ve iklim değişikliğine uyum sağlamak için en az kaynağa sahip olanlar hem küresel olarak hem de ülke ve yerel bazda sera gazı emisyonlarından en az sorumlu olanlardır. Barışçıl yaşamaya çalışan, kaynakları akılcı kullanmaya çalışan veya kaynaklara zaten erişemeyen dezavantajlı grupların ve gelişmekte olan ülkelerin karbon emisyon üretim oranı oldukça azdır. Karbon emisyonunun yüzde 70'inden sorumlu olanlar ise esasen büyük sermayeli şirketler ve bunların içerisinde yer aldığı gelişmiş ülkelerdir.

İklim adaleti kavramı, dünyanın en zengin ülkelerinin soruna en çok onlar yol açtığı için, harekete geçme ve bunu hızlandırma konusunda daha büyük bir yükümlülüğe sahip olduklarını vurgular. Bununla birlikte, hükümetler arasında mutabakata varılan uluslararası iklim anlaşmalarının, yoksul ve dezavantajlı ülke ve kişiler üzerinde haksız yükü artıracığını öngörür.

Paris İklim Anlaşması'nda tartışılan gezegen sıcaklık eşiği (yukarıda ifade edildiği gibi 1,5 veya 2 santigrat derece) koruyuculuktan uzaktır. Bu nedenle dünya çapında protestolara konu oluyor. Greta Thurnberg ve Jamie Margolin gibi aktivistler konuya dikkat çekmeye çalışıyor. 0.5 derecelik bir artışın bile felaketlere yol açacağı açık. Küresel sıcaklık artışı 1 milyara yakın insanın yaşadığı Afrika, Asya ülkeleri ile yoksul, karasal, dağlık ülkeler veya küçük ada ülkeleri ile birlikte dünyadaki en dezavantajlı yirmi kadar ülkesi için önemli sonuçlar ortaya çıkarıyor. Aynı zamanda anlaşma ile iklim değişikliğinden zarar gören en az gelişmiş ülkeler başta olmak üzere dezavantajlı kesimlerin kayıp ve zararlarının tanındığı ancak bu zararların tazmin edilme yolunun kapalı olduğu fark edilmelidir (Turhan, 2017). Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Ek-1 listesinde gelişmiş ülke kategorisinde değerlendirilen ülkeler, finansal yardımdan muaf tutulacağı için maddi yük fazlalığından Türkiye gibi ülkeler başta imzacı olmak istemedi. Oysa, ayrılacak ve harcanacak fon miktarı ile herhangi bir ülke doğru yatırımla fon miktarının 20 katı kadar öz kaynağını muhafaza edebilecek ve yaşanabilir bir çevreye katkıda bulunabilecektir. Yakın dönemde Paris İklim Anlaşması yeniden Türkiye'nin gündemine girmiştir. Bu kılavuzun hazırlandığı süreçte, 6 Ekim 2021 tarihinde Paris İklim Anlaşması'nın onaylanmasına dair kanun teklifi Meclis Genel Kurulu'nda kabul edilmiş ve Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ancak aynı zamanda kullanılmış yakıt ve nükleer atıklar üzerine 7336 ve 7337 sayılı kanunlar da kabul edilmiştir. Bu kanunlar başka ülkelerden nükleer atıkların Türkiye'ye girmesine Türkiye'den transit geçişine ve alınıp satılmasına olanak tanıdığı için eleştiriliyor.

Türkiye daha önce teslim ettiği beyanında 2030'da %21 oranında azaltmayı öngördüğü karbon emisyonunu (1 birim), 4 birimle sınırlamayı taahhüt ediyor. Bu da emisyonda yaşanacak 3 birimlik bir artışı kabul ettirmeye çalıştığı olarak okunabilir. Bu da aslında iklim değişikliği ile mücadele için Türkiye'nin çabalamadığını gösteriyor. GazeteDuvar'da Önder Algedik tarafından yayınlanan makaleye göre Türkiye alacağı iklim finansmanını Kanal İstanbul gibi inşaat projelerine aktarabilir (Algedik, 2021). Türkiye Paris Anlaşmasını onayladıktan sonra ilgili bakanlığının ismini Çevre, Şehircilik ve İklim Bakanlığı olarak değiştirdi ve daha önce 2015'te duyurduğu niyet edilen katkı beyanını ve uzun vadeli stratejisini güncelledi. Yeşil kalkınma ve iklim değişikliğiyle mücadele hedefleri kapsamında 2053 için net sıfır emisyon hedefini duyurdu. Pandemi nedeniyle 2020'de düzenlenemeyen ancak bu yıl 1 Kasım-12 Kasım 2021 tarihlerinde Glasgow'da düzenlenebilen COP-26 Taraflar Konferansı gündemine sunduğu EK-1 listesinden çıkma önergesini de geri çekti.

Paris İklim Anlaşması tartışmalara konu olurken, bir taraftan da 2019 yılında Avrupa Yeşil Mutabakatı yayınlandı. Yeşil Mutabakat, 2050'ye kadar sera gaz emisyonlarının sıfırlanması, ekonomik büyümenin hammadde bağılılığının sona erdirilmesi ve bu esnada hiçbir kimse/bölgenin geride bırakılmaması stratejisidir. Emisyonları azaltırken de iş imkanları yaratmak ve yaşam kalitesini artırmak hedefleniyor. Temiz enerji, sürdürülebilir sanayi, inşaat ve renovasyon, tarladan sofralara gıda, kirliliğin ortadan kaldırılması, sürdürülebilir hareketlilik ve biyoçeşitlilik olmak üzere 7 politika alanı kurgulandı (Çınar, 2020). Bu kapsamda da gerekli yatırımların yönetilmesi için Avrupa Yeşil Mutabakatı Yatırım Planı, süreçten sosyo ekonomik olarak zarar görme riski bulunan bölge ve toplulukların negatif etkilenmesini önleyecek Adil Dönüşüm Mekanizması, 2050'de iklim-nötr bir Avrupa hedefinin gerçekleştirilebilmesi için ulusal uygulama farklarını bertaraf edecek Avrupa İklim Yasası, yeşil ve dijital dönüşüm ile firmaların desteklenmesi için Avrupa Endüstriyel Stratejisi ve sürdürülebilir üretim ve tüketim pratiklerini hedefleyen Döngüsel Ekonomi Eylem Planı çıkarıldı. Burada AB'nin tüm ekonomisini kapitalizmden döngüsel ekonomiye dönüştürmesi için kapsamlı bir vizyon oluşturduğu görülüyor.

Bir insan hakkı olarak iklim adaleti, herkesin eşit doğduğu ve eşit haklara sahip olduğunu ve yaşamı ve geçimi için gerekli olan yeterli koşullara sahip olması gerektiğini vurgular. Bu koşullar sağlıklı bir çevrede güvenlik ve kalkınma hakkını da içerir. Ancak kalkınma hakkı olarak iklim adaleti, emisyon üretme oranı üzerinden değerlendirilmemelidir (Joshi, 2014). İklim değişikliği ile mücadele ederken ve döngüsel ekonomi hedeflenirken, adalet mefhumu yitirilmemeli ve insan haklarına saygı gösterilmeli ve korunmalıdır, ülkelerin ve kişilerin kalkınma hakkı desteklenmelidir, elde edilen fayda ve kişilerin ve ülkelerin üzerindeki yükler paylaşılmalıdır, iklim değişikliğiyle mücadele için karar alma süreçlerinin katılımcı, şeffaf ve hesap verebilir olması sağlanmalıdır, toplumsal cinsiyet eşitliği ve eşitlik temel yapı taşı olmalı ve iklim adaletini güvence altına almak için etkili ortaklıklar kurulmalıdır.

Buradan hareketle, iklim adaleti hareketi 1980'lerde Greenpeace ile Yeryüzü Dostları (Friends of the Earth) gibi örgütler ile ortaya çıkmıştır. 1990'lı yıllara gelindiğinde ise İklim Hareketi Ağı (Climate Action Network) en yoğun aktivizm hareketini geliştirmiştir. 2000'lerde ise İklim Adaleti Hemen Şimdi (Climate Justice Now!) gibi ağlarla çoğalmıştır.

2009'da Kopenhag'da gerçekleşen BM iklim değişikliği konferansı-COP15 ile 2015'te Paris'te gerçekleşen Paris İklim Anlaşması'nın yapıldığı COP21 konferansı arasında geçen 6 yılda iklim adaleti hareketi de gelişim göstermiştir. Hareketin yönü, iklim değişikliği sorununu yalnızca bir çevre ve ekonomi sorunu olarak değil, bir adalet ve eşitlik meselesi olarak ele almaya doğru evrilmiştir. Bu yönüyle iklim adaleti hareketi, hak temelli bir yönden yaklaşarak kapitalizm ve sistem karşıtı bir hal almış, sosyal ve siyasi adaleti temin etmeye doğru evrilmiştir. Artık hareket topyekün iklim hareketi olarak mücadelesini sürdürmektedir. 2020 yılına doğru gelirken Extinction Rebellion (XR), #FridaysForFuture (FFF) ve Sunrise Movement gibi yeni nesil iklim hareketi inisiyatifleri ortaya çıkmıştır (Uncu, 2020). Bu gruplar, sivil itaatsizlik eylemleri yapmak, petrol şirketlerince desteklenmeyen ve iklim krizine karşı mücadele sözü veren Alexandria Ocasio-Cortez gibi adayların seçim kampanyalarını desteklemek gibi yöntemlerle siyasete etki etmek ve özellikle istihdam, eğitim, sağlık ve diğer temel ihtiyaç alanlarında kamu harcamalarının artırılması ile yerli halklar, siyahlar, göçmenler, LGBTİ+'lar gibi farklı dezavantajlı grupların hakları için savunuculuk yapmak gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu hareketin içerisinde çeşitliliğe değinen ve iklim değişikliğinden etkilenenlerin sözünü duyurmaya çalışan LGBTİ+ örgütleri de yer almaktadır.

Amerika'dan Out for Sustainability (O4S) örgütü örneğin hareketin merkezine LGBTİ+'ları koyarak mücadelesini şekillendirmekte ve plastik karşıtı organizasyonlar düzenlemektedir (Plastic Free Pride ve Qready).

Öne çıkan bir diğer örgüt Queers x Climate (QXC) ise, iklim krizine LGBTİ+ gündeminden çözüm önerileri getirmek için faaliyet göstermektedir.

Our Climate Voices örgütü ise iklim değişikliğinden etkilenmiş olan LGBTİ+'ların hikayelerini gündemleştirerek iklim hareketini beslemeye çalışmaktadır.

Queer Nature örgütü ise çevrenin herkes için eşit erişilebilir olması gerektiğinden yola çıkarak LGBTİ+'ların doğal dünyayı deneyimlemeleri ve ekolojik temelli beceriler edinmeleri için alan yaratmayı amaçlamaktadır ve adalet merkezli doğada hayatta kalma eğitimleri düzenlemektedir.

Queer Eco Project örgütü ise, ekolojik adalet ve kuir özgürleşmesi kesişiminde iklim değişikliğinden LGBTİ+'ların nasıl etkilendiğini gündemleştirmeye ve farkındalık yaratmaya odaklanmaktadır.

The Venture Out Project ise doğa kampları, atölyeler ve doğayla bütünleşme, temel izcilik, topografya, bitki bilim, su arıtma ve hayatta kalma teknikleri eğitimleri düzenlemektedir.

Bir yandan da iklim değişikliğine karşı güvenli alan yaratmak için hareketler başlatılmıştır. Bunun en göze çarpan örneği 1960'larda başlayan "womyn's land" hareketidir. Kent hayatında yaygın biçimde ayrımcılığa uğrayan lezbiyenlerin küçük yerleşim yerlerinde çiftlikler kurarak, tarımla uğraşarak yaşaması amacıyla başlamış, diğer lezbiyenler için güvenli alanlar ve toplanma alanları sağlanması için yaygınlaşmıştır. Amerika çapında bu şekilde 150 topluluk örneği mevcuttur.

TOPLUMSAL CİNSİYET, LGBTİ+'LAR VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİYE BAKIŞ

İklim değişikliğinin etkilerine karşı savunmasızlık ve dezavantajlılık, cinsiyet, yaş, sosyoekonomik durum, sınıf ve engellilik durumu gibi bir dizi faktöre bağlıdır. Yoksul bireyler, engelliler ve belirli sınıflara mensup olanların başa çıkma stratejileri, hem sosyal normlar ve damgalanma ile hem de hareketlilik ve bilgi eksikliği ve yoksulluk nedeniyle sınırlı olabileceğinden iklim değişikliğinin etkilerine karşı daha savunmasızdır.

Hane bazında ve toplum düzeyindeki farklı toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyetlere atanan sorumluluklar göz önüne alındığında, iklim değişikliğinin, toplumsal cinsiyet eşişsizliği nedeniyle kadınlar ve/ya LGBTİ+'lar için sonuçları daha ağır olur. Kadınlar genellikle daha yoksul oldukları, daha az eğitim imkanına sahip oldukları ve hayatlarını etkileyen ev içi karar alma süreçlerine dahil olmadıkları için iklim değişikliğinden daha fazla etkilenir ve savunmasız kalırlar. Örneğin, toplumsal cinsiyetle ilgili kültürel normlar bazen kadınların afet durumlarında daha güvenli bölgelere geçebilmesi adına hızlı karar alma yeteneklerini kısıtlar (Nellerman v.d., 2011). Benzer şekilde, toplumsal cinsiyete dayalı sosyo kültürel yapılanma içerisinde, kız çocukları eğitime erişemez ve özellikle de hayatta kalma becerileri ve bushcraft (afetler sırasında hayatta kalmasına yardımcı olan yüzme, barınak yapma, el aletleri kullanma ve ağaca tırmanma gibi) yetilerini öğrenmeye teşvik edilmezler.

Kadınlar, kültürel normlardan ve toplumdaki düşük sosyoekonomik statülerinden kaynaklı olarak ayrıca kendilerine biçilen ev içi rolleri üzerinden su, yakacak odun ve orman ürünleri gibi doğal kaynakların orantısız kullanıcıları haline gelmektedir. Bu kaynaklar kıt hale geldikçe, kadınlar artan bir iş yüküyle baş etmek zorunda kalmakta ve sonuç olarak daha fazla yoksulluğa düşebilmektedir. Bu kaynakları temin etmek için daha uzun mesafeler yürümek zorunda kalırken, bunun sonucunda taciz ve cinsel şiddet gibi güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya kalabilmektedirler. Artan iş yükleri, ailelerin kızlarını ev içi emeğe katkı sağlamaları için okullardan almalarına ve gelecekteki fırsatlarını sekteye uğratmalarına neden olabilir. Artan nüfus artışı kaynaklar üzerinde daha fazla baskı oluşturmaktadır. Doğal afetlerin de cinsiyete dayalı sonuçları ortaya çıkabilir ve afet esnasında erkeklere kıyasla daha fazla kadın hayatını kaybeder (Neumayer ve Plumper, 2007). Kadınlar genellikle özel ihtiyaçlarını dile getirememektedirler. Kadınların seslerinin bastırılması, aynı zamanda çevre ve kaynakların korunması konusundaki kapsamlı bilgilerden yararlanamadıkları anlamına da gelmektedir.

Ek olarak, yağışların bir sonucu olarak mahsulün bozulması, özellikle erkeklerin kadınlardan ve kız çocuklarından önce sofraya oturup yemek yediği kültürlerde, kız çocukların ve kadınların yetersiz beslenmesine veya aç kalmasına neden olabilir. Ailenin daha az önemli görülen bu üyelerinin yetersiz beslenmesi de ailenin hayatta kalmasını sağlamak için bir strateji olarak kullanılabilir (Alston ve Whittenbury, 2013). Kadınların ayrıca, kriz zamanlarında başvurabilecekleri ekonomik kaynaklarının daha az olması ile, mahsul kıtlığı söz konusu olduğunda kadınlar ekonomik açıdan sorun yaşamaktadırlar (Goh, 2012). Yetersiz beslenme enfeksiyon kapma riskini artırdığından, bu aynı zamanda birçok kadın ve kız çocuğunun sağlığı için de tehlikeli sonuçlar doğurabilir.

Ayrıca, kadınların ve kız çocuklarının sosyo ekonomik durumları, ücretli tedaviye erişimlerini de zorlaştırmaktadır (Swarup, v.d. 2011).

Her ne kadar iklim değişikliği ile mücadele konusunda verilen uluslararası taahhütler kimseyi geride bırakmamayı amaçlasa da tüm sesler hesaba katılmamaktadır (Anschell, 2021). İklim değişikliği kişileri farklı şekilde etkiler ve en çok ayrımcılığa uğrayanlar, güvenlik hakkı ve sosyal adalete erişim haklarından faydalanmaları engellenen kişilerdir. Bu kişilerin başında ise LGBTİ+’lar gelmektedir.

LGBTİ+’lar iklim değişikliği ile mücadelede diğer gruplardan daha farklı zorluklarla ve gündelik yaşamlarında karşılaştıkları ayrımcılık ve insan hakları ihlalleriyle birleşen diğer tehlikelerle karşı karşıyadır. Özellikle, sosyal damgalama, kayıt dışı istihdam ve güvenli alanlara sınırlı erişim, dezavantajlarına katkıda bulunan unsurlardır. Çoğu zaman ise, toplumdaki diğer grupların kolayca erişebileceği kaynaklara ve uyum araçlarına erişimden yoksundurlar. Örneğin, dışlanma, tecrit ve kısıtlı sosyal ağlar nedeniyle iklim değişikliği hakkında yeterli bilgiye erişemez ve afetlere uygun şekilde hazırlanamazlar. Hava koşullarının kötüleşmesi kayıt dışı alanda çalışan veya sokakta seks işçiliği yapan LGBTİ+’ların sağlığını da etkiler.

Afetler sırasında, LGBTİ+’lar ve LGBTİ+ çiftler, devletlerce makbul çiftler olarak tanınmazlarsa yardım desteğine de erişemezler. İstatistiki çalışmalarda yer alamaz ve ihtiyaçları görünmez hale gelir. Benzer şekilde, nonbinaryler cinsiyete özgü hizmetlere erişemeyebilir ve acil durum barınaklarından geri çevrilebilir veya barınma amaçlı yardım hizmetlerine erişimde başka zorluklarla karşılaşabilirler. Ayrımcılık korkusu akla gelebilecek diğer tüm yardım hizmetlerine erişimlerini de engelleyebilir.

Tüm bunlara ek olarak, LGBTİ+’lar daha düşük gelir imkanları ve hizmetlere erişimde sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Daha fazla ekonomik güce sahip olan kişiler iklim değişikliğinin etkileri ile daha iyi baş edebilmektedirler. İmkânı olanlar, gıda ve su kaynaklarına ücret ödeyerek daha kolay erişebilir, afet durumlarında yaşadıkları kentleri rahatlıkla terk edebilir veya evlerini afet yaşadıktan sonra yeniden inşa edebilirler. Ayrıca acil durumlarda bilgi kanallarına daha fazla erişim imkanına sahiptirler. Düşük gelirli olanların hiçbirini yapamaz, ev ve işlerini kolaylıkla değiştiremezler ve riske daha açık hale gelirler.

Genel olarak LGBTİ+’lar ve özellikle de translar, ayrımcılık ve hoşgörüsüzlükten kaynaklanan finansal zorluklarla karşı karşıya kalırlar ve güvenli ve kapsayıcı iş bulmaları zorlaşır. İşsizlik ise, LGBTİ+’ları daha fazla yoksulluk ve evsizlik riskiyle karşı karşıya bırakır, iklim değişikliğinin etkilerine karşı daha savunmasız hale getirir.

Türkiye’de de LGBTİ+ hareketi dünyadaki örneklerinden yola çıkarak, afet durumlarında görmezden gelinen LGBTİ+’ların hayatta kalabilmesi ve destek mekanizmalarını çoğaltabilmesi için politikasına iklim adaletini ve iklimle mücadeleyi de katmalıdır.

**DAHA İYİ ÇEVRE VE
İKLİM İÇİN, İKLİMİ
KUİRLEŞTİRMEK
EKO FEMİNİZM
KUİR EKOLOJİ
TARTIŞMALARINA
GENEL BİR BAKIŞ**

Ekoloji hareketi kadın ve LGBTİ+ hareketi ile birlikte ilerleyen bir harekettir. Hareketin çıkış noktası, doğanın dişil ve kadın olduğu ve tahakküme açık olduğu fikri üzerinden doğanın gasp edilmesine, aynı şekilde natrans kadınlara da sirayet etmesine ve aynı tahakkümün bu iki gruba da uygulanmasına karşı çıkmaktır. Ekofeminizm ise dünyanın ve doğanın özgürleşmesi ve kurtuluşunun ancak natrans kadınların kurtuluşu ve özgürleşmesi ile gerçekleşebileceğini ifade eder. Kuir ekoloji ise ekofeminizmden daha kapsayıcı bir çerçeve sunarak, natrans kadınların ve LGBTİ+'ların kurtuluşu ve özgürleşmesini, yani, ekofeminizmin görmezden geldiği kesişimsellikleri denklemin merkezine alır.

Her iki harekette de insanın çevreyle olan etkileşimini doğuştan şekillendiren ve dayatılan ikiliklere bir karşı çıkış vardır. Kadın “duygusal” olanla erkek “akıl” olanla özdeşleştirilir, kadın ve hayvanlar birbirine benzer değerlendirilir tahakküm edilebilir olarak algılanır, erkek ise hâkim kişidir. Ataerkil sistem, insanı doğanın bir parçası olarak görmek yerine, “insan dünyası” ile “doğal dünya” arasında keskin bir ayrım yaratır. Doğa insanlıktan ayrı olarak inşa edilmiştir. Sistem insanı doğadan ayrı anlayarak, anlatının merkezine insanı yerleştirir ve insanın hayatta kalmasını sağlamak için kaynaklara sınırsızmışçasına yönelir ve bu kaynaklara dönüşü olmayan zararlara yol açar.

Ekofeminizmde hayvanların da kadınlar gibi sömürüldüğü ve insan kullanımına yönelik her türlü deney, ürün ve gıda için kullanıldığının altı çizilir. Sufrajetler ve erken dönem feministler hayvanların bu yönde kullanımına karşı çıkmışlar ancak nitelikli bir iklim/hayvan özgürlüğü politikası ortaya koyamamışlardır. Ekofeminizm yalnızca kadınlar ve erkekler arası ikiliğe karşı çıktığından ve hatta liberal ekofeministler “kadınların erkekler seviyesine yükselmesini” talep ederken (Bayraktar, 2021) diğer kesişimsellikleri, ırk, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği üzerinden yaşanan mağduriyetleri göz ardı eder. Bazı feministler ise, kadın bedeni ile doğal güçler ve doğurganlık arasındaki bağlantıları bir güç kaynağı olarak görerek, kadınların doğa ile bu ilişkisini benimsemişlerdir. Ancak bu, LGBTİ+'ları, nonbinaryleri, çocuk sahibi olamayan veya istemeyen natrans kadınları dışlayıcı bir yaklaşımdır ve heteronormatif yapıyı sorun olarak görmez. Oysa sistemin getirdiği heteronormatif yapı, cinsiyetler arası ikiliklerle insanlar arası ayrım yapan ve doğadaki kaynakları sömürmesi mübah görülen beyaz heteroseksüel erkekleri en makbul insan kategorisinde değerlendiren ve mücadele edilmesi gereken yapının bizzat kendisidir.

Cinsiyet ikiliği gibi ikili düşünceler, herhangi bir biçimde, birinin her zaman diğeri tarafından tahakküm altına alınmasını gerektiren sömürgeci dünya görüşüne dayanır. Baskıcı bir ikilikten kurtulmak yerine, doğaya ve kadınlara atfedilen kısıtlayıcı tanımlara bağlı kalmak, bu dayatılan yapıları yıkmak konusundaki gerçek özgürleştirici potansiyele zarar verir, bu nedenle kuir ekoloji eril baskı ve tahakkümün heteronormatif yapıyla ilişkisinden hareketle onu da yıkmaya çabalar.

Kuir teori, özünde, dünyayla daha incelikli bir şekilde ilişki kurmak için düalizm ve ikili düşünceye meydan okumakla ilgilidir. Çevre kuirleştirilerek değerlendirildiğinde, farklı sorgulamalar ve daha önce göz ardı edilen gözlemler gerçekleştirilebilir. Tarihsel olarak kadınlar

doğayla, erkekler ise kültürle ilişkilendirildiğinden, bu ikilik hem kadınları hem de doğayı bastırmaya çalışır, “onları vahşi, asi ve eril uygarlaştırıcı güçlerin egemenliğine muhtaç olarak” resmeder (Greta, 1997). Kuir ekoloji kuir teoriden yola çıkarak, kültür (eril)/doğa (dişil) ikiliğini, istisnasız her canlının doğanın kendisi olduğu ve doğanın içinde olduğu gerçeğiyle reddetmeye çalışır veya başlangıçta öne sürülen doğal kavramına meydan okur. Kuir ekoloji tüm insanların tüm cinsiyetleriyle kültüre ve doğaya eşit derecede bağlı olduğu bir alternatif sağlamaya çalışır. Kuir bakış açısı, doğa/kültür ayrımının gerçekten olup olmadığını da sorgular; gerçekte saf, el değmemiş, doğurgan bir doğa var mıdır, yoksa doğa gerçekte hiç var olmayan bir fantezi dünyası mıdır diye sorar. İnsanlar hem doğanın yaratıkları hem de kültürün yaratıcılarıdır, kültür ve doğa birbirine içkindir. İç içe olan iki varoluşta, doğuştan doğaya doğan insanın dışarıdan onu kontrol edebileceğine inanmak akılcı değildir.

Kuir ekoloji ekofeminizmi kuirleştirerek, doğa ve çevre ile nasıl etkileşime girdiğimizi ve onu nasıl anladığımızı değiştirir. Doğayı, doğa parklarının hayvanat bahçelerinin sınırları içinde muhafaza edilecek ve korunacak bir şey olarak görmek yerine, günlük hayatımızın ve varlığımızın bir parçası olarak görürsek, çevremizle daha sürdürülebilir bir şekilde etkileşime girebileceğimizi söyler. Yeşil mimari ve paralelinde uygulanacak akıllı şehir planlamaları, doğa/kültür ayrımını sorgulamaya örnek teşkil eder. Şehirler kültürün kaleleri olarak görülür ama şehirlerde yaşayanlar genellikle doğaya kaçma ihtiyacı hisseder ve fırsatını ilk buldukları anda doğaya kaçmaya çalışırlar. Yaşam alanlarımız doğanın ürünleri olsa da yaşadığımız yerler doğal görülmez. Ancak, yaşam alanlarımızı ve şehirleri kuirleştirerek, doğanın soyut bir kavram veya yer değil, bizi biz yapan bir unsur olduğunu anlamaya başladığımızda, evlerimizi/yaşam alanlarımızı hem kendimiz hem de çevremizdeki bitki ve hayvan yaşamı için daha sürdürülebilir hale getirmenin yollarını bulmaya başlayabiliriz. Kuir ekoloji kuramı ile çevrecilik söyleminin devam ettirdiği ikilikleri reddedebilir ve doğa/kültür ayrımının ötesinde sürdürülebilir bir gelecek için yeni ve yaratıcı çözümler bulabilir ve iklim değişikliğine dur diyebilecek adımları da atabiliriz.

Kuir ekoloji bir yandan da doğanın içinde insanın diğer canlılarla ilişkisine de odaklanır. Ekofeminizmden farklı olarak, doğayı insan olmayan tüm varlıkların haklarını gözeterek değerlendirir. Kuir ekolojiye göre dünyada tüm canlılar kolektif şekilde var olur ve insan dışı duyusal her bir canlının varlığı değerli ve biriciktir ve onlar da insanlar gibi birer öznedir. Hayvanların şeyleştirilmesinin karşısında durur.

Kuir ekoloji en temelinde, yaygın kapitalist ve patriarkanın getirdiği “doğallık ve doğal olan” kavramlarını derinlemesine sorgular. Sistemin doğallaştırdığı her ne var ise, bunun karşısında durur. Bunu açıklamak için Mortimer-Sandilands ve Erickson (2010), sistemin indirgemeci Aristo Mantığı kullanarak doğallaştırılmış kavramını nasıl şekillendirdiğini ve değersizleştirilerek sömürüye nasıl açık hale getirildiğini tartışmaya açmışlardır. Her şeyin temelinde, LGBTİ+ karşıtlığının temelinde de bu şekillendirme yatmaktadır. “Doğal olan doğru, doğal olmayan/doğal değil olan yanlıştır. LGBTİ+ olmak doğal değildir. Dolayısıyla, LGBTİ+ olmak yanlıştır” gibi bir indirgeme ile şekillendirilmiştir. Burada yer alan, (ilk hipotezin dedüktif çıkarımıyla sonuç öncülle-

ri tarafından zorunlu olarak izlendiği ve hatalı bir hipotez ile devamında gelen önermeleri/saçmaları doğrulamakta da kullanılan Aristo mantığı çıkarımı olan) bu modus tollendo ponens, LGBTİ+ karşıtlığının köken aldığı noktadır. Kuir ekoloji, öncelikle bu argümanı değiştirmeye çalışır. Yukarıda da değinildiği gibi, her şeyin doğanın parçası ve doğanın her şeyin içinde olduğunu öne sürer. Her şeyin doğal olduğunu savunur. Buradan da “doğal olan doğru doğal olmayan yanlıştır. LGBTİ+ olmak doğaldır, dolayısıyla, LGBTİ+ olmak doğrudur” argümanını öne sürer. Doğru ve yanlış atfedilen tüm durumlar ahlakçı bir bakış açısıyla öne sürülür. Buradan da kuir ekoloji öncelikle canlıların, özellikle insanın ve hareketlerinin yeniden değerlendirilmesi gerektiğini savunur.

Kuir ekoloji, sistemin toplumsal cinsiyet rolleriyle, insanların yaşadığı cinselliklerden doğal saydığı cinsellik biçimlerini yapıbozuma uğratmaya çalışır. Sistemin getirisi olan toplumsal cinsiyet rolleriyle cinselliğe bakışın, içi boşaltılmış ve doğallaştırılmaya çalışılmış doğal kavramından çıktığını ve dolayısıyla çarpıtılmış ve gerçek anlamıyla doğal olmadığını ve normatif bilgiler olduğunu söyler. Bu doğallaştırılmaya çalışılmış doğal kavramının biyolojik kavramlara ve inşa edilmiş sosyal belirlemelere göre öne sürülen yapay bir yaklaşım olduğunu göstermeye çalışır.

Kuir ekolojinin karşısında durduğu ataerkil sistemsel bakış açısına göre, doğallaştırılmış olanın (cisheteroseksüel cinsellikler) doğal olmayan yapılarla da bozuma uğratıldığı vurgulanır. Dolayısıyla sisteme göre, LGBTİ+’lar doğal olmadıkları ve yanlış oldukları için doğal olanı bozuma uğratırlar. Buradan, LGBTİ+ var oluşu ve cinselliğine de karşı çıkılan bir argüman üretilir. Sıradan insanların seks eylemlerine bir değer atfetmek için belirli türdeki seks eylemlerini doğallaştırmaya, diğerlerini doğal olmayan ve yanlış kılmaya çalışırlar. Cinsellikler genellikle buradan yola çıkarak çevresel bozulmanın göstergeleri olarak da kullanılır. Kuir ekoloji, dünyanın bozuma uğramasının sebebinin LGBTİ+’ların doğal olmayan yaşantısı olduğunu söyleyebilecek kadar ileriye gidebilen bu tarz sistemsel argümanların da karşısında durur, bunun için interseks ve eşcinsel hayvanların da varlığını göstermeye çalışır. “Eşcinsellerin cinsel davranışlarının evrimsel patoloji olduğunu söyleyenler, bazı büyük çevresel felaketlere belirli yerlerde yaygın olarak görülen martılar arasındaki homoerotik aktivitelerin yol açmış olabileceğini savunmuşlardır. Ama dünya gerçekte lezbiyen martılarla doludur ve görünüşe göre böyle bir yer değildir” (Mortimer-Sandilands ve Erickson, 2010, s.11).

“Kuir” kelimesinin kendisi, ikilikleri ve ikilileri bulanıklaştırmak, reddetmek veya başka bir şekilde yapıbozuma uğratmak, eğip bükme ve yeniden üretmek için kullanılan bir fiildir. Kuir teorisinin kendisi ise, cinsellikleri vurgulayarak, ikiliklerin ve kimliklerin kuirleştirilmesi, toplumsal cinsiyet ve kimlik tartışmalarına bu açıdan bakılması gerektiğine inanır. Kuir teorisinin cinsellikle ekolojiyi bağdaştırdığı nokta öz kavramını reddetmesi ve doğanın kendisinin halihazırda kuir olmasıyla şekillenir. Donald Hall’a göre kuir, kimlikleri tekil, sabit ya da normal kılmaya yönelik her türlü girişime meydan okumaya ve onları alt etmeye çalışır.

Kuir teorisinin ilk ilkesi özcülük karşıtlığına getirilen her türlü özcü görüşe meydan okumaktır (Hall, 2003, s.15). Özcü (essentialist) görüşe göre x olmak için, x diye adlandırılmak için x'in özünü oluşturan özellikler ile gerekli ve yeterli koşulların sağlanması gerekir. Bu da dualist bir görüştür. Örneğin, kadın olmak için rahme sahip olma özelliği gereklidir. Buradan evrensel bir kadın kavramı yaratılır ve ortak öze bağlı kalınır. Örneğin, masaya masa denmesi için masayı oluşturacak düzlemin altında ayaklar bulunması gereklidir. Oysa, kuir teori, özcülük karşıtıdır (anti-essentialist). Özcülük karşıtlığı, pek çok masanın olabileceğini ama onları birleştiren tek bir evrensel masa olamayacağını söyler (Robertson & Atkins (2016). Aynı şekilde, pek çok kadının olabileceğini ama onları birleştiren tek bir evrensel kadın olamayacağını söyler. Buradan da aynı şekilde pek çok cinsellik ve kimlik olabileceğini ama onları tek bir çatı altında toparlayacak evrensel bir cinsellik ve kimlik olamayacağını söylemek mümkündür.

Özcülük karşıtlığı, farklılıklar arasındaki ilgili ayrımlara dayanarak nesneleri bir araya getirirken, özcüler bu tür ayrımları ikiliklere dönüştürebilir. İkilik, iki kategorinin karşıt olduğu güçlü bir ayrımı işaret eder: bir şey ya bir kategoridedir ya da diğerindedir ve şeyleri bir kategoriye ya da diğerine yerleştiren gerekli özellikler vardır. Buradan da insan varoluşu, zihin ve beden cinsiyete dayalı özdeşleşmesi üzerinden şekillendirilir. Butler'a göre zihin/beden ikiliği, erillikle zihnin, dişillikle bedenin ilişkilendirildiği özcü görüşü yineler. Oysa doğal olduğu düşünülen ataerkil yapılar altüst edilebilir ve yeniden inşa edilebilir (Butler, 1990, s.159). Özcülük karşıtı olarak kendi özneliğimizi inşa etme şeklimiz, kendimizin ve başkalarının cinselliğini ve cinsiyetini nasıl anladığımızı etkiler, cinsellik ve toplumsal cinsiyetin yeniden inşası veya radikal bir yapıbozumuyla ilgili olduğu altını çizer. Kuir teorisinin özcülük karşıtı duruşu, kadınlık ve erkekliğin zorunlu özellikleri olarak verilen tüm çağrışımları buradan yola çıkarak reddeder. Simone De Beauvoir'ın "kadın doğulmaz, kadın olunur" argümanı da toplumsal cinsiyetin belirleyici unsuru olarak kullanılan cinsiyet özünü ortadan kaldırır. Evrensel kadın söylemine bir karşıt olarak, kimliklerin sabit olmadığını ortaya koyar. Sabit olmayan kimlik meselesi Butler ve Foucault (2014)'un paylaştığı bir fikirdir. Kuir teori, kimliklerin sabit ve dış etkilere kapalı olmadığı, aksine akışkan ve geçişken olduğu fikrine dayanan bir kuram çizerken, Foucault'nun söylem, bilgi ve iktidar modeli, Lacan'ın istikrarsız kimliğe ilişkin psikanalitik modelleri, Derrida (1991)'nın ikili kavramsal ve dilsel yapıların yapısökümünden yararlanır.

Kuir teori ve elbette kuir ekoloji buradan yola çıkarak, özcülük karşıtlığı duruşunu, yalnızca atanmış cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsellik açısından değil, dünyayı anlama felsefesi olarak ortaya koyar. Özcülüğün koyduğu katı ve keskin tüm ayrım ve kategorileri eğip bükmeye çalışır bunu yaparken de "kuirleştirmek" fiilinden faydalanır. Bir şeyi kuirleştirmek için yani eğip bükmek ve yeniden inşa etmek için sayısız yöntem olabilir, örneğin ikilikler, ikiliğin ilgili parçalarının var olmadığını kanıtlayarak yok edilebilir, ikiliğin parçalarının gerçekte aslında ikili olmadığı gösterilerek yok edilebilir veya ikiliğin parçaları kuirleştirilerek yok edilebilir.

Buradan yola çıkarak kuir ekoloji de bu yapıbozumu ve kuirleştirmeyi ekolojiyi kuirleştirerek ele almaya çalışır. Ekolojinin kendisi çevrenin kendisini, canlılarla insan dışı varlıkların yaşadığı dünya ile insanlar arasındaki ilişkiyi inceler. Burada kuir ekoloji ekolojiyi kuirleştirirken, insan-

ların insan dışı dünyayı nasıl bir çerçeveden gördüğü ile insan dışı dünyada gerçekte ne olduğu arasındaki ayrımı vurgulamak için kuir teoriden faydalanır. İnsan dışı dünyanın kendisi halihazırda kuirdir, fakat insanın bu doğal dünyayı algılama biçimi eğilip bükülmelidir. “Biological Exuberance: Animal Homosexuality and Natural Diversity” isimli kitabında, Bagemihl (1999), insan olmayan 450 hayvan türünde, doğal çeşitlilik içerisinde kuir ilişkilenen canlıların da olduğunu, insan olmayan hayvanlarda kuir olarak kabul edilen cinsel eylemlerin ve cinsel özelliklerin bulunduğunu göstermiştir. Doğada interseks hayvanlar, solucanlar, salyangozlar ve küçük balıklar gibi birden fazla cinsel organa sahip hayvanlar, yunuslar ve sincap türlerinin bazıları gibi biseksüel hayvanlar, eşeysiz üreyen hayvanlar ve belirli koşullar altında cinsiyetlerini koşula göre değiştirebilen hayvanlar vardır.

Bazı (gri başlı ve bonin uçan tilkiler gibi) yarasa türlerinde, (kızıl tilki gibi) bazı tilki türlerinde dişilerin %95'i üreme amaçlı çiftleşmez kuir çift birlikteliklere yönelirler. Zürafalar, albatros kuşları, yunuslar, aslanlar, bizonlar, makak maymunları, kuğular ve deniz aslanlarında kuir yakınlaşmalar, flört ve tek gecelik ilişkiler veya kuir monogam ya da polyamor ilişkiler görülür.* Kızıl sincaplar mevsimsel olarak cinsellikleri eğip bükerek ve çok aşklı yaşam sürdürürler. Bonobo maymunları biseksüeldir ve cinsellikleriyle sosyal bağlantılar kurarlar. Bitkilerde de kuir yaşamlar mevcuttur. Orkideler arıların dişi eşey organlarını taklit eder ve hatta bazen erkek arılar, gerçek dişi arılarla çiftleşmek yerine orkide çiçekleriyle çiftleşmeyi tercih ederler. Mantarlar ve bitkiler arası mutualizmler, parazit bitkiler, miko-heterotroflar çiftler arasındaki sınırları bulanıklaştırır. Mantarlarda 36.000'den fazla beden ve cinsel strateji çeşidi vardır. Simbiyozenez ürünü olan likenler, algler, mantarlar, mayalar ve sayısız diğer bakteri popülasyonlarından oluşur, eşeyli ya da eşeysiz çiftleşen, kendi kendine cinsellik kuran kuir akışkan varlıkları vardır. Her bir varlığın adım attığı yerde mutlaka sinyaller taşıyan miselyum kolları (Strand, 2021), yani kuir mantar kökleri vardır, dünyanın yüzeyini kaplamıştır. Bu kuir varlıklar dünyayla diğer varlıkların döngüsel bağlantısını kurar, bir yandan da insan kaynaklı kirleticileri yok ederek ortadan kaldırır (Bauck, 2021).

Doğaya sistem her zaman heteroseksüel, evli, tek eşli ve geleneksel aile özellikleri atfeder, oysa insanlar ve insan olmayan hayvanlar tüm çeşitliliği ile algılanan normdan farklı olabilir. Kuir ekoloji, insan ve insan olmayan hayvanların cinselliğine ve üremesine antropomorfist açıdan bakılmaması ve varlıklara sistemin atfettiği ve doğal kabul edilen bakış açısıyla bakılmaması gerektiğini söyler.

Kuir ekoloji, kısaca tüm canlıları ve doğayı birlikte çalışan bir sistemin benzersiz parçaları olarak görmemizi ister. İnsan ve doğal ikili kavramlarını yapıbozuma uğrattırken doğal kelimesine yüklenen iktidar unsurlarını da yok eder. İnsan dünyasında, doğal kelimesine otorite düzeyi atfedilmiştir, heteroseksüel olmak doğaldır. Cis/natrans olmak doğaldır. Güçlü, evli, tek eşli olmak ve belirlenmiş toplumsal rollere göre yaşamak doğaldır. Cinselliğin sadece üreme ve ço-

*Daha fazla bilgi için bkz. Brandlin. A. S. (2017) “10 animal species that show how being gay is natural”:

<https://www.dw.com/en/10-animal-species-that-show-how-being-gay-is-natural/g-39934832>

ğalma amaçlı yaşanması doğaldır. Bu bağlamda, doğal, insan dışındaki şeyler için bir sınıflandırma olmaktan çok, insanların birbirlerini kategorize etme, bastırma ve kısıtlama aracı haline gelir. Sistem bir şeye etiket ve kimlik atadığında onu hemen kısıtlamaya çalışır. Doğaya bir şey ve insanlara başka bir şey dendiğinde veya bazı insanlara doğal, bazılarına doğal olmayan dendiğinde kesişimsellik, kapsayıcılık ve çeşitliliklerin olması gereken yerlerde bölünmeler yaratılır. Oysa doğa tüm çeşitliliğiyle tüm varoluş biçimleriyle eşitlikçi bir yerden tahakküm kurulmayacak şekilde algılanmalıdır. İnsan örneğinde, kadın gibi belirli tanımlar, pek çok kadın için geçerli olmayan heteroseksüel ve monogam gibi bir dizi kriter talep etmiştir (Subberwal, 2021). Oysa kadın fenotipine sahip trans artı kimlikler olduğu gibi, bu atamalara karşı çıkan kadınlar da vardır. Aile değerlerine vurgu yapan sistem, daha kontrol edilebilir ve ürettiğini tüketen bireyler ve hayatlar yaratır. Sistemi devam ettirecek kendi bireylerini ve türlerini yaratır. Bu bireyleriyle beraber her gün sistem çevreyi hızla yıkıma uğratarak, hayvanları kendi çıkarı için kullanarak ve tükettikçe tüketerek yeniden var eder.

Mortimer-Sandilands ve Bruce Erickson'ın "Queer Ecologies" derlemesinde ikinci bölümde Ladelle McWhorter (2010, s.74) tarafından aktarıldığına göre, sistem tarafından genetik çeşitlilik, "türlerin" yok olmaya karşı kalkını ve evrimsel ilerlemesi için bir kaynak olarak tanımlanır. Burada bahsedilen türler ise insandan başkası değildir. İnsan dışı türler insan için vardır anlayışı bilimselleştirilir ve biyoloji bilimiyle perçinlenir. "“Türler” kabul edilen varlıklar ancak popüler çağdaş anlayış gereği birbirleriyle verimli (üremeye yönelik) cinsel ilişkide bulunan veya olabilecek ve sistemin döngüsünü sağlayacak bireyler topluluğu olarak algılanır" (s.91) Bu bakış açısı da tarihsel olarak ırkçılık, cinsiyetçilik, homofobi ve engellilerin ezilmesi için araç görevi görmüştür. Bilim ve biyoloji insanlar ve insan olmayan hayvanlar arasında üstünlük ve hiyerarşi oluşturmak ve makbul kategoriye uymayanların sömürülmesi için kullanılmıştır.

Sistem başka gerçekleri gizlemek için de insan olmayan varlıkları bir yandan kendi makbul türlerinin varlığını sürdürmesi için şeyleştirip kaynaklaştıran bir yandan da insansı özellikler yükleyerek kendi bekasını garantilemeye çalışır. Noel Sturgeon, Penguin Family Values (2010) ile, penguen ailelerinin ve cinsel yaşamlarının medyadaki tasvirine bir kuir ekolojik eleştiri getirmiş ve heteronormatif veya homonormatif fark etmeksizin ABD'deki aile yapısının üstünlüğünü yansıtmak için nasıl araçsallaştırıldığını ele almıştır. Bunu yaparken öncelikle üreme politikalarını irdelemiştir.

Beyaz heteroseksüel kadın merkezli "üreme hakları" kavramını (kürtaj, ertesi gün hapı vb.) daha az ırkçı, kültürel olarak daha geniş hale getirmek için ve böylelikle çocuklar için uygun bakım sağlanması ve çocuklar için gıdaya erişim, çocuk bakımı, doğum öncesi bakım, sağlıklı çevre ve temiz havaya erişim hakkını elde etmek için beyaz olmayan feminist hareketin mücadele ettiğini (s.103) ifade etmiştir. Sturgeon'a göre, kişilerin ailelerin, ekonomilerin ve çevrelerin, cinsiyete dayalı iş ve cinsellik düzenlemeleri etrafında şekillenen "üreme/çoğalma" politikalarının irdelenmesi, manipülatif politik söylemlerle mücadelede ve sosyal ve çevresel sorunlara çözümler bulmakta önemlidir (s.104). Hegemonik olarak heteroseksüellik "doğal" ve dolayısıyla

“doğru” olarak kabul edilerek üremeye yönelik bir cinselliğe kapı açar. Bununla birlikte, gerçekte, örneğin ABD'deki Hristiyan sağcılar yalnızca tek tip heteroseksüel aile biçimini destekler. Kadınların, özellikle de genç kadınların bedenleri üzerinde kendi kararlarını vermelerini istemez ve altta yatan bir ırkçılıkla da beyaz olmayan ve özellikle de yoksul kadınların kendi bedenleri üzerinde kararlar almaları için seçenek ve desteklere erişimlerini sınıfçılık yaparak engellemek isterler, böylece Tanrı'nın kutsadığı model olarak hayal edilenden başka yaşam formlarını oluşturmalarını engellemek isterler (s. 106-107). Bu anlamda, ABD'de üreme adaletini sınırlamak aslında heteronormatif ataerkilliği doğallaştırarak, çocuklu çok nüfuslu aile fikrini pompalayarak, çevresel zararı da teşvik eder ve dünyaya daha az zarar verecek yaşam formlarının oluşturulmasındaki alternatif yolları da tıkar (s. 107). Sturgeon buradan insanlardaki cinselliğin baskılanıp üremeye yönelik modellenmesi ve beyaz Amerikan modeli çekirdek (heteronormatif ve homonormatif) ailenin pompalanması için kullanılan medyadaki penguin tasvirlerine eleştiri getirir. Doğada kuir penguinler olmasına rağmen, penguinlerin yumurtaları için birlikte çabalaması ve birlikte hareket etmesi, insan medyası tarafından kutsanmış ve heteronormatif aile yapısını desteklemek için kullanılmıştır. İmparatorun Yolculuğu ve Neşeli Ayaklar gibi filmler ataerkil, heteronormatif çekirdek aile yapıları yüceltilmiştir. Aynı şekilde, homonormatif aile yapısı için de yetim bebek penguin evlat edinmiş eşcinsel penguin bir çiftin haberleri ile de aile kavramı başka bir yönden yüceltilmiştir. Sturgeon burada bu aile fikrinin pompalamasını alaya alarak, bu eşcinsel penguin çiftin sonradan ayrıldığını çiftlerden birininse dişi bir penguinle çiftleştiğini söyleyerek penguinleri kuirleştirmiştir. Sturgeon'a göre penguinler üzerinden ister eşcinsel ister heteroseksüel olsun çekirdek aile yapısının üstünlüğünü tartışmak çevresel sorunların ve penguinlerin gerçek doğasının görmezden gelinmesine yol açar (s.114). Bu çevresel sorunları ancak penguin ve hayvan cinselliklerine insansı gözle yukardan ve dışardan bakmayarak, kendi türümüzün de hayvan olduğunu bilerek, kendimizi de cinsel çeşitliliğe, karmaşık aile ilişkilerine, karmaşık siyasi sistemlere ve çoklu arzulara sahip hayvanlardan biriymiş kabul ederek görebiliriz ve yıkımları durdurmak için harekete geçebiliriz (s.129). Aynı şekilde, kendimizin nasıl olup da kendi yarattığımız sisteme hizmet eden, kendimiz dışındakileri yıkan, yakan, parçalayan, tükettikçe tüketen ve dünyadaki diğer tüm canlılar üzerinde üstünlük kurmaya çalışan varlıklar haline geldiğini de sorgulamalıyız. Fosil yakıt ekonomisine hizmet ederken penguinlerle aynı coğrafyayı paylaşan ve ötekileştirilen yerli halklara da nasıl zarar verdiğimizi de göz önünde bulundurmalıyız. Bu minvalde de kuir ekoloji politikasını vegan olmayan tüketim pratikleri, insan çıkarı için insan olmayan (çoğunlukla dişi) bireylere uygulanan şiddet, fabrika çiftçiliğinin ürettiği çevresel yıkım, hayvanların öldürülmesinin etik sonuçlarını ve hayvanları yemenin, sömürmenin cinsel-kültürel anlamını da sorgulayarak içselleştirmeliyiz. Kapsayıcı, sömürsüz, şiddetsiz, zulümsüz bir dünya tahayyül ederek iklim adaletinde adaletsiz kalanları, sistemin dışarıda bıraktığı makbul olmayan insanları da politikaya dahil etmeliyiz.

Özet olarak, kuir ekolojinin tartışmaya aldığı ve başta alakasız görülebilecek cinsellik ve ekoloji ilişkisi, gerçekte pek çok yönden alakalıdır. En önemlisi, kuir olma hali ve doğa, egemen batılı sistemlerin değer atfeden düalizmlerinde konumlandırıldıkları ortak yerler aracılığıyla birbiriyle

bağlantılıdır. Genellikle “doğası gereği iyi” olan ve “özü gereği kötü” olan şeklinde iki ayrı uca yerleştirilerek kavramlar ve varlıklar arası ikilik yaratılır. Egemen sistemin yarattığı ikiliklerden biri olan insan/doğa ayırımına göre, insan iyi ve güçlü, doğa ise kötü ve güçsüzdür. Bu nedenle sömürüye, yağmaya ve gözden çıkarılmaya açıktır. Bir diğer ikilik olan doğal olan/doğal olmayan ikiliğinde, doğadan gelenlerin iyi gelmeyenlerin kötü olduğu algısı vardır. Bu insan/doğa ikiliği ile çelişiyor gibi görülse de toplumlarda bu çelişen ve çatışan algılar yaygın olarak görülür. Doğal yiyecekler, doğal yöntemlerle güzellik önerileri gibi yöntemler yüceltilir. Oysa bir yandan kaynakları kötüye kullanarak, çevresel uyarıları dikkate almayarak, kirlletmeye devam ederek doğanın kendisini sömürmeye devam ederiz.

Yaratılan bir diğer ikilikte yani heteroseksüel/heteroseksüel olmayan ikiliğinde, sistem heteroseksüel olanı doğal kabul eder ve dolayısıyla iyidir, öte yandan eşcinsellik doğal olmayan olarak görülür ve kötüdür. Sistemin yarattığı toplum algısında insan kötü olanı ve doğal dünyayı sömürür, çünkü insan bu anlayışa göre her şeyden üstündür.

Bunun sonucu olarak cisheteroseksüel olmayanlar ve doğal dünya kapitalist ve ataerkil dünyanın tahakküm pratikleri ve adaletsizliklerinden büyük pay alır. Sistem hem doğal dünyayı hem de LGBTİ+’ları tahakküm altına alır, bu ortak düşman ise ekoloji ile kuirliği birleştiren noktadır. İklim değişikliğiyle dünyanın nasıl çökme noktasına geldiğini ve insanların yarattığı çevresel yıkımların insan olmayan hayvanlar üzerindeki büyük çaplı negatif etkisi anlamak için kuir ekoloji empati kurar ve bunca yıkım, kayıp ve ölümle nasıl başa çıkılabileceğini sorgular.

Bunu sorgularken de doğa ve kültürün nasıl algılandığı, bu ayrımın arkasındaki güç dengelerinin neler olduğunu, çevre ve unsurlarının neler olduğunu, insan olmayan hayvanların çevredeki yeri ve önemini ve insanlarla ilişkisini, insan olmayan hayvanların insanların çıkarları için tabi tutulduğu işkence, kötü muamele ve katliamın boyutlarını, vegan/vejetaryen politikaların önemini, et tüketmenin iklime yükünü ve insan hastalıklarındaki payını, insan olmayan hayvanlara yönelik hegemonik muamele ile diğer gruplara yönelik (beyaz olmayan, dişileştirilmiş, insan olmayan-hayvanlaştırılmış, fakir, hasta, engelli, farklı etnik köken) muamele arasında (ekonomik, duygusal, mekan paylaşımı, hapsetme ve/veya sömürü bağlamında) paralelliğin boyutunu, sosyal olarak kabul edilen cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri, normal ve doğal kabul edilen varlıkları, aile yapılarını, çevre, ekolojik peyzaj ve/veya doğal olanla hasta ve engellilerin ilişkisini, üreme adaletini, en çok hangi grupların etkilendiğini, hegemonik grupların bu gruplara tepkisini, kimin hangi “doğal” kaynaklara erişimi olduğunu, hangi güç ilişkilerinin bu erişime aracılık ettiği, kimin muhtaç kimin zengin olduğunu, insan olmayan hayvanların doğal bir kaynak olarak kabul edilmesinin kökenini, insan müdahalesinin ekoloji üzerindeki etkilerini ve insan ve insan olmayan canlı grupları ne yönde etkilediğini, ekonomik küreselleşmenin, değişen cinsiyet rollerinin, militarizasyonun, doğal kaynakların tükenmesinin ve/veya çevre kirliliğinin sömürücü sistemlerine bu gezegende yaşamak için alternatif/sürdürülebilir yollar arayarak meydan okumanın önemini sorgular (Rodriguez, 2018). LGBTİ+ hareketi de iklim kriziyle mücadele ederken kuir ekolojinin bu sorgulamalarını, mücadelesinin zeminine yerleştirir.

**DÖNÜŞÜME
KENDİMİZDEN
BAŞLAMAK**

**LGBTİ+'LAR VE
LGBTİ+ ÖRGÜTLERİ
İÇİN TAVSİYELER**

Yukarıdaki bölümlerde detaylı bir şekilde aktarıldığı üzere, iklim değişikliği ve küresel ısınmadan sorumlu olanların başındakiler gelişmiş ülkeler ve bu ülkelerdeki çok uluslu şirketlerdir. İklim değişikliğinin %70'inden dünyada önde gelen ilk 100 şirket sorumludur. Üçte biri ise (%33) önde gelen 20 fosil yakıt üreticisi şirkettir. Bu nedenle iklim değişikliğiyle mücadelede, devlet politikalarının değişmesi ve şirketlere yaptırım getirilmesi gerekir. Bunun için de iklim aktivizmini politik zeminden kurarak, politika yapıcılarını etkileyecek adımlar atılması gerekir. LGBTİ+ hareketi de sıfır atık hareketi, sıfır plastik hareketi gibi hareketlerle bir arada aktivizm yapmalıdır. Sıfır plastik atık hareketi* de iklim kriziyle mücadelede önem arz eder.

Çünkü, iklim değişikliğiyle mücadele, iklim hareketi ve iklim adaleti sadece gezegeni korumakla ilgili değil, aynı zamanda gezegendeki varlıkları, insanları önemsemekle de ilgilidir. Oluşturulacak yeşil politika ve planların ötekileştirilmiş gruplar ve sömürülen tüm varlıklar için de imkanlar yaratması gerekir. İklim adaleti, kuir gıda güvensizliği ve evsizliğin ortadan kaldırılması, cinsel azınlıkların ihtiyaçlarının kabul edilmesi, dezavantajlı toplulukların korunması ve bu topluluklara yönelik tehdit ve risklerin azaltılması için iklim değişikliğine uyum, afet riskinin azaltılması ve insani yardım gibi programlarının LGBTİ+'ları merkezine alması gerekir ve yapılacak iklim aktivizmi bu hususları kapsamalıdır.

Bu bölümde yer alan tavsiyeler iklim değişikliğini önlemede tek başlarına yetersizdir. İklim değişikliğiyle en kapsamlı mücadele küresel politika değişiklikleri ve aşırı, plansız üretim ve tüketimin önüne geçilmesiyle mümkün olup, yine de bireylerin alacağı tedbirleri hayata geçirmek bu amaçla atılması gereken adımlardan biridir. Bu nedenle iklim değişikliğiyle mücadele ve sürdürülebilir bir dünya için LGBTİ+'lar da sunabilecekleri tüm katkıyı sunmalıdır. İklim meselesini hem iklim adaleti ekseninde hem de kuir ekoloji ile sömürsüz bir dünya tahayyülü bağlamında ele almak, LGBTİ+ hareketini ve aktivizmini de güçlendirir. Dünyadaki örneklerinden yola çıkarak, afet durumlarında görmezden gelinen LGBTİ+'ların hayatta kalabilmesi ve destek mekanizmalarını çoğaltabilmesi için, Türkiye'deki LGBTİ+ hareketi, politikasına iklim adaletini ve iklimle mücadeleyi de katmalıdır. Aynı şekilde, sisteme hizmet eden, tükettikçe tüketen ve diğer tüm canlılar üzerinde üstünlük kurmaya çalışan varlıklar haline nasıl getirildiğimizi de sorgulamalı ve fosil yakıt ekonomisinin terk edilmesi için söylem ve politikalar üretmelidir. Döngüsel ekonomi ve sıfır atık politikası için savunuculuk yapmalıdır.

**Bu hareket hükümetleri, genişletilmiş üretici sorumluluğu politikasını uygulamak konusunda çağrı yapan bir harekettir. Genişletilmiş Üretici Sorumluluğu, markalı ürünlerin çöplerinin imha sorumluluğunu üreticiye geri iade etmekle ilgilidir. Örneğin paketli bir gıda almak gıdanın kendisini satın almak demektir, onunla birlikte gelen ambalajı değil. Dolayısıyla imalatçı hem bunların geri toplanmasıyla ilgili sorumluluk almalı hem de çöplerin işlemden geçirilmesinde hükümetlere destek olmalıdır. Bu hareket atıkları azaltmak için yasa çıkarılması, şirketleri sorumlu tutmak konusunda kamuoyu oluşturmaya çalışmaktadır. Yeniden kullanılabilir ambalajları destekler. ABD'de 2025'e kadar başta plastik olmak üzere, 325 yeni veya genişletilmiş petrokimya tesisine 200 milyar dolar yatırım ayrılırken geri dönüşüm ve atık yönetimine yalnızca 1,5 milyar dolar ayrıldığı bilgisinden hareketle, mevcuttaki atık yönetimine ve gezegenin temizliğine daha çok bütçe ayrılması gerektiğini savunur.*

Bir yandan aktivizmimizi, eko politik zeminden kurarken, bir yandan da LGBTİ+'lar ve LGBTİ+ örgütleri olarak bizler, kuir ekoloji politikasını, vegan olmayan tüketim pratikleri, insan çıkarı için bireylere uygulanan şiddet, fabrika çiftçiliğinin ürettiği çevresel yıkımla mücadele ekseninde, hayvanlara işkence ve hayvan katliamının etik sonuçları ile hayvanları yemenin ve sömürmenin cinsel-kültürel anlamını da sorgulayarak geliştirebilir, sömürsüz ve zulümsüz bir dünya tahayyül ederek iklim mücadelesi pratiklerimizi geliştirebiliriz.

Aktivistler olarak bireyselden başlayarak ofis ve evlerimizde dönüşüme gidebiliriz. Yaşam alanlarımızda (ofislerimizde ve evlerimizde), enerji verimliliğini şiar kabul ederek, temiz ve yenilenebilir enerji kullanımına geçebilir, güneş enerjisinden faydalanabiliriz. Yenilenebilir enerji kaynağına geçiş ile ortalama hane başına her sene 1.6 ton daha az karbon salımı sağlanır. Eğer apartmanlarda yaşıyorsak ve böyle bir dönüşüm şansımız yoksa, var olan enerjiyi verimli kullanmaya çalışabiliriz. Örneğin, LED ampul kullanabiliriz. Kaliteli LED ampuller 25 kat daha uzun süre dayanabilir, diğer ampullere göre en az yüzde 75 daha az enerji kullanır. Yapılan araştırmalar, önümüzdeki 10 yıl içinde LED'lerin yaygın kullanımı ile, 44 santralin ürettiğine (yaklaşık 348 TWh) eşdeğer yıllık elektrik üretiminden tasarruf sağlanabileceği öngörmektedir (Sisson, v.d, 2020).

İklimleme cihazlarının (kombi ve klima) bakımlarını yapmak ve filtrelerini düzenli temizletmek, cihazların daha verimli çalışmasını ve daha az enerji sarf etmesini sağlayacaktır. Bu aynı zamanda işyeri güvenliği ve sağlığı kuralları açısından da önemlidir. Evlerde ve ofislerde yalıtım yaptırmak, enerjinin %25 oranında daha verimli kullanılmasını sağlar. Isı yalıtımı yaptırmak, pimapen gibi geçirgenliği az olan camlara geçmek ve ısı sağlayan cihazları değiştirmek ve bakım yaptırmak gibi tadilatlar ortalama 0.8 ila 0.9 ton karbon salınımını azaltır. A+++ ürünler seçmek de enerjinin daha akılcı kullanılmasını sağlarken doğayı daha az yıpratır. Küçük ev aletleri anlık kullanımda, bir buzdolabının bir günde harcadığı enerjinin aynısını kullanır, dolayısıyla küçük ev aletlerinin kullanımını sınırlandırabiliriz.

Evlerde ve ofislerde, kıyafetler ve bulaşıklar daha düşük sıcaklıklarda yıkandığında, enerji sarfiyatı azalır. Çamaşırlar kurutma makinesi yerine açıkta kurutulduğunda karbon salınımını yılda %3,3 oranında azaltır.

Yeni mobilya veya kıyafet ihtiyacı olduğu zaman geri dönüştürülebilir malzemeler veya ikinci el ürünlere yönelebiliriz. Elden çıkarılacak mobilya ve kıyafetleri aynı şekilde başkalarının kullanabilmesi için çöpe atmak yerine, ikinci el döngüsüne katabiliriz.

Gündüz güneşinden mümkün mertebe yararlanmak ve ışık açmamak da enerjinin akılcı kullanılmasını sağlar. Cihazlar kullanımda değilse kapatılmalıdır. Kullanılmayan cihazların uyku modunda bırakılması veya fişte bırakılmasının ciddi oranda elektrik sarfiyatına neden olduğu ve yalnızca Amerika'da her yıl elektrik faturasına getirdiği yükün 19 milyar dolar olduğu kanıtlanmıştır (Sisson, v.d, 2020).

Her bir damla suyu akılcı kullanmaya çalışmak da önemlidir. O an kullanılmadığı zaman musluğu kapatmak tonlarca suyun israf edilmesini önler. Eko modda bulaşık makinesi çalıştırmak, temizlik zamanlarında ofislerde suyu verimli kullanmak, süs bitkilerinin seçiminde, kurumaya dayanıklı ve çok su istemeyen bitkileri tercih etmek de suyu verimli kullanmamızı sağlar. Kullanılmış suyu dönüştürmeye çalışmak, yağmur suyunu depolamaya çalışmak gibi başka çözümler de olmakla beraber, bunları ofislerde uygulamak yapılabilir dönüşümler değildir.

Hayvanların sömürülmesine karşı durmak, iklim krizine karşı önemli bir kişisel tedbir olduğu kadar kuir ekoloji için de politik açıdan tutarlı olmaktır. Kuir vegan hareket, insan dışı hayvanların yaşamlarına saygı duyar, insan dışı hayvanları besin, giysi, eğlence ya da başka bir sebeple araçsallaştırmayı ve kullanmayı reddeder. Bu kişisel kararın LGBTİ+ örgütlerince benimsenmesi ve politika haline getirilmesiyle şu bilimsel veriler daha sık hatırlatılabilir: insanların yemesi için hayvan yetiştirmek metan üretir. Vegan beslenmek karbon ayak izimizi ciddi oranda düşürür. Vejetaryen beslenmek her yıl yaklaşık 500 kg, vegan olmak ise yaklaşık 800 kg oranında karbon salınımını azaltır.*

Gıda israfını azaltmak da önemlidir. EPA'ya göre ister tabakta bırakılan ister yenmediği için atılarak israf edilen yiyeceklerin sebep olduğu çöp miktarı yılda 38 milyon tondur. Yiyecekleri istifleme yerine yeneceği zaman almak ve akılcı şekilde tüketmek önemlidir. İçecekleri atılabilir plastik şişede değil geri dönüştürülebilir cam şişelerde tüketmek, bir yılda çöp sahalarında 2 milyon tondan fazla plastik atığın birikmesini önler. Plastik şişe kullanımı terk edildiğinde, üretimi için harcanan 1,5 milyon varil petrol de artık harcanmaz ve karbon salınımını ciddi oranda azaltır (a.g.e., 2020). Bu nedenle kendi alanlarımızda ve ofislerimizde plastik şişe yerine cam şişe tercih edebilir, bu cam şişeleri yeniden kullanabilir, plastik bardak tüketimine son verebilir, yiyeceğimiz kadar yiyecek satın alabilir, israftan kaçınabiliriz. Gıda atıklarının bokashi** yöntemi ile komposta çevrilmesi ve bitkilerde gübre olarak kullanılmak üzere geri dönüştürülmesi ve hatta bu atıkların biyogaza çevrilmesi için yapılacak girişimler, gıda atıklarımızın %30'unu geri dönüştürmemizi sağlar ve bu atıklardan yeni ürünler ve enerji elde etmemizi sağlar. Ancak bunu ofislerimizde uygulamak zor olabilir. Evlerimizde uygulamayı yine de tercih edebiliriz. Ofislerimizde ise atıklarımızı cam, kâğıt, plastik olarak ayrı toplayabiliriz.

Karbon ayak izimizi azaltmanın bir diğer yolu da seyahat seçimlerimizi değiştirmektir. Özel araç kullanımı sınırlandırılmalı, kullanılıyorsa da bakımları düzenli yaptırılmalı ve tükettiği yakıt oranı sınırlandırılmalıdır. Elektrikli otomobil kullanımı ve elektrikle çalışan toplu taşıma araçlarına yatırım yapılması hane başına 2 ila 4 ton daha az karbon salınımını garantiler. Özel araç yerine 20 kat daha enerji verimliliğine sahip olan elektrikli bisiklet ve scooter gibi araçları da tercih edebiliriz.

*Environmental Research Letters verileri: <https://www.science.org/content/article/best-way-reduce-your-carbon-footprint-one-government-isn-t-telling-you-about>

**Bokashi Japonca'da fermente olmuş organik madde demek olup yenilebilir her şeyin atığının etkin mikroorganizma ile komposta (gübre) çevrilmesi ve bitkilerin beslenmesi için kullanılması yöntemidir. Bokashi ile geri dönüştürülen atıklar ev temizliğinde, bitki bakımında kullanılır ve sürdürülebilir bir çevreye katkı sağlar.

İşyerlerimize ve alışverişe yürüyerek gidip gelmek, bisiklet kullanmak, toplu taşıma araçlarına yönelmek de tercih edebileceğimiz diğer yöntemlerdir.

Ofislerimizde yapabileceklerimizi belirlemek için çevre politikası, seyahat politikası ve sıfır atık politikası gibi politika metinleri üretebilir, kendi karbon ayak izimizi azaltmanın yollarını kendimiz belirleyebiliriz. Böylelikle kaynakları ve enerjiyi verimli kullanırken atık üretimini de azaltabiliriz. Bunun için; öncelikli olarak atık yönetimini geliştirebiliriz, bu kapsamda kâğıt kullanımını azaltabilir, organik atıkların, tıbbi atıkların, diğer atıkların geri dönüşüm için ayrı biriktirilmesine yönelebiliriz.

Dışardan yemek söylemek yerine dışarıya yemeğe giderek, plastik, köpük gibi saklama kaplarının çöp olmasını ve aşırı tüketilmesini engelleyebiliriz. Ofisin bulunduğu bahçeye ağaç dikebilir, gıda atıklarını bokashi ile komposta çevirebilir, bu kompostu diktiğimiz ağacı beslemekte kullanabiliriz.

Ofiste kullanacağımız temizlik malzemelerini suda çözülebilir, çevreye en az zarar veren ve hayvanlarda test edilmemiş ürünlerden tercih edebiliriz. Ofis içinde kâğıt, plastik tüketimini en aza indirmek için ofis içi belgeleri elektronik versiyonuyla yaygınlaştırabiliriz.

Çevre dostu aydınlatma seçeneklerine yönelebilir, LED ve sensörlü ampuller kullanabilir, çalışma saatlerini çevreye en az zarar verecek şekilde ayarlayabiliriz.

Karbon salınımını en aza indirmek için seyahatleri en aza indirmek üzere online toplantılara yönelebilir, yüz yüze toplantılarda uzmanlık sağlayacak kişileri yerelden seçebiliriz. Uçak yerine mümkün olduğu yerlerde trenle seyahati koyabiliriz. Gidiş dönüş bir uçuştan vazgeçmek ortalama 2-4 ton daha az salınım demektir.

Ofis içi kullanılan kırtasiye malzemelerini doldurulabilir/geri dönüştürülebilir malzemelerden seçebiliriz. Fotokopiyi arkalı önlü çekebilir, kâğıt kullanımını sınırlandırabiliriz. Hatalı fotokopi ve çıktılar olduğunda, ileri dönüşümle kâğıtların boş yüzeylerini yeniden kullanabiliriz.

Tek seferlik kullanıma uygun ürünler yerine, ileri dönüşüme açık ürünler tercih edebiliriz. Zımba yerine ataç, poşet dosya yerine kâğıt/karton dosya/zarf kullanabiliriz. Poşet çay yerine kiloluk paket çay, plastik tabak bardak yerine tekrar kullanılabilir cam/porselen tabaklar, cam mataralar ve şişeler kullanabiliriz. Çay ve kahve atıklarını doğrudan bokashi kompostuna çevirebiliriz. Hem ofisin karbon ayak izini azaltmak hem de iklim adaleti ve etik yaklaşım gereği ofise giren her üründe hayvanlar üzerinde denenmeyen, hayvansal ürün içermeyen ürünler tercih edebiliriz.

Ofis çalışanlarına temin edilen bilgisayar, aydınlatma, yazıcı, telefon gibi tüm elektronik aletleri minimum elektrik tüketen cihazlardan seçebilir ve kullanılmayan elektronik cihazların prizden çıkarılması ya da priz anahtarının kapatılmasını teşvik ederek enerji tasarrufu elde edebiliriz.

Ofisin rutin işleyişinde ve çalışmalarda Google drive ve takvim gibi online araçlara yönelebiliriz. Ofisten basıma gidecek yayın sayısını en aza indirebilir ve elektronik kopya ile yayınlarımızı arşivleyebiliriz.

Her bir çalışan için çöp kovası bulundurmak yerine, çöplerin ortak bir çöp kovaşında birleştirilmesini teşvik edebiliriz ve bu çöpleri dönüşüme ve bokashi kompostuna gidecek şekilde ayırtırmak üzere iş bölümünü sağlayabiliriz. Kahvaltı ve mesai ile yapılacak ilk toplantılarda tükettiğimiz simit, poğaça gibi gıdalara ek olarak, ofiste yenilen ve hayvanların tüketebileceği diğer yiyeceklerimizden artanları, kuşlar, böcekler ve sokakta yaşayan hayvanlarla paylaşabiliriz.

Düzenlenecek etkinliklerde gün ışığı ile aydınlatılabilen yerler veya açık alanlar seçebiliriz. Toplantı sırasında plastik ve atık tüketimini en aza indirmek üzere tekrar kullanılabilen cam ürünleri tercih edebiliriz. Yemek organizasyonlarında vegan/vejetaryen ürünlere yönelebiliriz. Etkinliklerimizi lojistik açıdan erişilebilir yerlerde yapabilir ve şehir içi araç kullanımını azaltabiliriz. Tedarikçilerimizi seçerken sürdürülebilir çevre politikası olan, hayvan ve iklim dostu firmaları tercih edebiliriz.

Özellikle 2020 yılında COVID-19 pandemisi nedeniyle uzaktan çalışmaya daha fazla yönelindiği göz önünde bulundurulduğunda, dijital karbon ayak izimizi de azaltacak tedbirlere geçebiliriz.

Dünyada 4 milyar kişi yani dünya nüfusunun yarısı bulut teknolojisi ve internet kullanıyor. Bilgi teknolojilerinin küresel sera gazı salınımlarına katkısı yaklaşık %3,5 oranında, bu da havayolu taşımacılığının ürettiğine neredeyse eşdeğer. Her bir google araması ile harcanan elektrik enerjisi nedeniyle 0,2 gram karbon salınımı gerçekleşiyor, bu da şu anda internette olan yaklaşık 1,8 milyar web sitesi ve bunları günlük ziyaret eden 4 milyar kullanıcı dikkate alındığında, 2.330.041 ton karbon salınımı ve bir o kadar megawatt enerji sarfiyatı anlamına geliyor.

2 saat içerisinde yeniden kullanılmayacağı zaman cihazlarımızı tümenden kapatmak veya cihazlarda ekran parlaklığını azaltmak, pil tasarrufu modunda kullanmak, cihazların daha uzun süre şarj edilmeden kullanılmasını sağlar. Ekran parlaklığını %70'e düşürerek kullanmak bile ekranın kullandığı enerjiyi %20 oranında azaltır. Bir cihazı modaya kapılmadan bozulana kadar kullanmak, bozulduğunda tamir ettirip yeniden kullanmak, var olan kaynakların üzerindeki yükü azaltır.

Web adresini bildiğimiz web sitelerine arama motorunu kullanmadan doğrudan adres çubuğuna yazarak gitmek, tekrar kullanacağımız web sitelerini sık kullanılanlara kaydederek ulaşmak, yenilenebilir enerji kullanan bulut teknolojilerine yönelmek, tekrar izleyeceğimiz videoları online izlemek yerine bir seferlik indirmek, seyahat ederken radyo veya mp3 dinlemeye yönelmek, arka planda kullanılmayan açık olan sayfaları ve videoları kapatmak, konum özelliğini kapatmak,

ve GPS kullanımını sınırlamak, üçüncü parti izlemeleri kapatmak, sosyal medyada akışlar arası geçişte otomatik oynatma özelliğini kapatmak, Ecosia* gibi internette arama yaptıkça elde edilen karın bir kısmını ağaç dikmek için kullanan arama motorlarını kullanmak alınabilecek önlemlerden birkaçı.

Yalnızca e-mail gönderme, alma kullanımını sınırlamak ve gerek duyulmayan e-mailleri email kutularından boşaltmak, ilgimizi çekmeyen otomatik bülten üyeliklerinden ayrılmak veya sosyal medya hesaplarından gelen e-mail bildirimlerini kapatmak bile yılda 33 milyar kilovat saatlik** bir enerji tasarrufu sağlar, herkesin eski emailerinden 50 tanesi silmesi ile tasarruf edilecek enerji ile bir kent 4 saat boyunca aydınlatılabilir.*** Her bir gereksiz e-mail 0.3 gram, her on dakikalık video izleme 1 gram, her bir tweet 0.2 gram, içerisinde eklerin yer aldığı her bir e-maili cevapla diyerek göndermek 50 gram karbon salınımına neden olur.**** Bu da nofrost bir buzdolabının 1 saatlik***** tükettiği elektrik ve karbon ayak izine eşdeğerdir.

Video konferans görüşmelerinde kamerayı gereksiz kullanmamak ve görüntü gerekmedikçe kamerayı kapalı tutmak, konferans boyunca üretilecek dijital karbon ayak izini %90 oranında azaltır. Her bir saatlik video konferans görüşmesi 1 kilograma kadar ulaşan oranda karbon salınımına yol açar, bu da araçlarda bir galon benzinin yanmasıyla salınan karbon oranının 8'de birine eşdeğerdir.*****

Dijital platformlardan video, dizi, film izlemeyi veya sosyal medyada geçirilen zamanı günde belli saatlerle sınırlamak veya videoları daha düşük çözünürlükte seyretmek enerji kullanımını azaltır.

*Diğer alternatif arama motorları ve email hizmet sağlayıcıları için bkz. <https://en.reset.org/act/how-reduce-your-digital-carbon-footprint-01012020>

**ICF & McAfee, The Carbon Footprint of Email Spam Report:

http://img.en25.com/Web/McAfee/CarbonFootprint_12pg_web_REV_NA.pdf

***<https://choudharytushar668.medium.com/why-we-have-to-empty-our-spam-folder-71151d70d0b4>

****https://lfca.earth/ALL_tr/NL-karbonayakizi/

***** <https://yeniinsanyayinevi.com/karbon-ayak-izi-olcumu/>

*****<https://www.sciencedaily.com/releases/2021/01/210114134033.htm>

GÜNCELLENEN POLİTİKA BELGELERİ

Yukarıda verilen tavsiyelerden yola çıkarak 17 Mayıs Derneği ve Kaos GL iklim değişikliğiyle mücadele ve sürdürülebilir bir dünya için sunabilecekleri tüm katkıyı sunacağını, politikasına iklim adaletini ve iklimle mücadeleyi de katacağını, fosil yakıt ekonomisinin terk edilmesi için söylem ve politikalar üreteceğini, döngüsel ekonomi ve sıfır atık politikası için savunuculuk yapacağını taahhüt eder.

Dönüşüme kendilerinden başlamak için ise, iki dernek birlikte hareket ederek politika metinlerini güncellemiştir. Kaos GL Derneği tarafından hazırlanan ve 17 Mayıs Derneği tarafından güncellenen politika belgelerinden, 17 Mayıs Derneği'nin çevre ve sıfır atık politika metinleri burada örnek teşkil etmesi için ek olarak sunulmaktadır:

Çevre Politikası

17 Mayıs Derneği iklim değişikliğiyle mücadele ve sürdürülebilir bir dünya için sunabileceği tüm katkıyı sunacağını, politikasına iklim adaletini ve iklimle mücadeleyi de katacağını, fosil yakıt ekonomisinin terk edilmesi için söylem ve politikalar üreteceğini, döngüsel ekonomi ve sıfır atık politikası için savunuculuk yapacağını taahhüt eder. Bu politika belgesi ise, 17 Mayıs Derneği'nin stratejilerini planlarken, uygularken ve izlerken, iklim krizi de dahil çevre koşullarını bu süreçlere entegre etmesi amacıyla oluşturuldu.

17 Mayıs, kurumsal işleyişinde, iş birliği yaptığı kurumlar ve desteklediği etkinliklerde “çevrenin sürdürülebilirliğini” hedeflerinden biri olarak belirler.

1. Karbon salınımı uygulaması ve genel olarak çevre politikası, İnsan Kaynakları İdari Prosedür belgesi, Satın Alma Kuralları ve Seyahat Politikası başta olmak üzere örgütün bütün politika dokümanlarının ayrılmaz bir parçasıdır; ilgili bütün dokümanların çevre politikası ile uyumlu hale getirilmesi hedeflenir.
2. 17 Mayıs, iklim krizini hesaba katarak çevreye zarar vermeyen örgütlenme ve etkinlik planlama konusunda hem örgüt içi hem de partnerlerine yönelik kapasite geliştirme toplantıları düzenler.
3. 17 Mayıs Derneği'nin çevre politikası içindeki temel hedeflerinden biri 2023'e kadar, tam zamanlı çalışanlarının sebep olduğu CO2 salınımını daha farklı seyahat ve toplantı biçimleri ile %15 düşürmektir.
4. 17 Mayıs Derneği, 2021-2023 dönemi içinde iklim çalışmaları programı kapsamında çevreye verdiği zararı azaltmak için çevre izleme kılavuzu hazırlayacak ve senelik çevre izlemesi yapacaktır.

Seyahat ve Ulaşım

17 Mayıs Derneği, seyahat politikası kapsamında çevreye en az zarar veren ulaşım yolunu tercih eder:

- Hedef grubun içinde bulunduğu kesişimsellikleri hesaba katarak, ulaşım sürecinde gerçekleşebilecek ayrımcılık, kötü muamele ve şiddet olaylarına karşı ulaşım aracına katılımcı ile müzakere ederek karar verir. Katılımcının onay vermediği bir ulaşım aracını tercih etmez.
- Salgın veya bulaşıcı hastalıkların olduğu dönemde katılımcıların bu süreçten en az etkileneceği şekilde organize olur.
- Hafta içi çalışan ve işyerinde cinsel kimliği açık olmayan katılımcıların toplantıya katılım koşullarını etkilemeyecek şekilde çevre politikasının uygulanmasını hedefler.

Çevre Politikası

- Desteklediği etkinliklerde şehirlerarası ulaşım seçeneğini en aza indirmek için yerel uzmanlarla çalışmayı tercih eder.
- Seyahatler ile üretilen CO2 salınımını olabildiğince azaltmak için internet üzerinden görüşmeler/toplantılar organize etmeyi hedefler. Faaliyetin etkisinin azalmayacağı durumlarda dijital platformları tercih eder.

Toplantı ve Organizasyon Hizmetleri

- 17 Mayıs, toplantı mekanlarının gün ışığı ile aydınlatılabilen yerler veya açık alanlar olmasına özen gösterir.
- Toplantı sırasında, masalara plastik şişeler yerine sürahi ve bardak konulması gibi önlemler alarak plastik ve atık tüketimini en aza indirmeyi hedefler.
- Vejetaryen yemek politikası kapsamında etkinliklerinde et tüketmemektedir. Vegan hizmet satın alabilme durumlarını satın alma sürecinde araştırır ve öğlen ya da akşam yemeklerinden birinde vegan hizmet satın almaya özen gösterir.
- Toplantı mekânı olarak sivil toplum örgütlerinin mekanlarını kullanmayı tercih eder.
- Desteklediği örgütlerin etkinliklerinde çevrimiçi araçları kullanmayı teşvik eder. Eğer örgütlerin bu ekipmanları yoksa bu ekipmanı sağlamayı hedefler.
- Toplantı/etkinliklerin lojistik olarak erişilebilir yerlerde yapılmasını ve şehir içi araç kullanımını azaltmayı hedefler.
- Toplantılarda kâğıt, plastik tüketimini en aza indirmek için çevrimiçi araçların kullanılmasını teşvik eder (Etkinlik programı, izleme ve değerlendirme araçları vs.).
- Toplantılar ve atölyeler sırasında kâğıt tüketimini azaltmak için silinebilir tahta kullanılmasını teşvik eder.

Dijital Karbon Ayak İzi

- 17 Mayıs Derneği, 2 saat içerisinde yeniden kullanılmayacağı zaman cihazları tümünden kapatmayı, cihazlarda ekran parlaklığını azaltmayı, pil tasarrufu modunda kullanmayı ve böylelikle cihazların daha uzun süre şarj edilmeden kullanılmasını teşvik eder. Bir cihazı bozulana kadar kullanmayı, bozulduğunda tamir ettirip yeniden kullanmayı teşvik ederek, var olan kaynakların üzerindeki yükü azaltır.
- Web adresini bildiğimiz web sitelerine arama motorunu kullanmadan doğrudan adres çubuğuna yazarak gitmeyi, tekrar kullanacağımız web sitelerini sık kullanılanlara kaydederek ulaşmayı, yenilenebilir enerji kullanan bulut teknolojilerine yönelmeyi, tekrar izleyeceğimiz videoları online izlemek yerine bir seferlik indirmeyi, seyahat ederken radyo veya mp3 dinle-

Çevre Politikası

meye yönelmeyi, arka planda kullanılmayan açık olan sayfaları ve videoları kapatmayı, konum özelliğini kapatmayı ve GPS kullanımını sınırlamayı, üçüncü parti izlemeleri kapatmayı, sosyal medyada akışlar arası geçişte otomatik oynatma özelliğini kapatmayı, Ecosia gibi internette arama yaptıkça elde edilen karın bir kısmını ağaç dikmek için kullanan arama motorlarını kullanmayı teşvik eder.

- 17 Mayıs Derneğince, e-mail gönderme, alma kullanımını sınırlamak ve gerek duyulmayan e-mailleri email kutularından boşaltmak, ilgimizi çekmeyen otomatik bülten üyeliklerinden ayrılmak veya sosyal medya hesaplarından gelen e-mail bildirimlerini kapatmak, video konferans görüşmelerinde kamerayı gereksiz kullanmamak ve görüntü gerekmedikçe kamerayı kapalı tutmak, konferans boyunca üretilecek dijital karbon ayak izini böylelikle sınırlamak teşvik edilir.

Ofis Yönetimi

- Çevre politikası oluşturulması, program ve projelerde uygulanması ve uygulanmasının izlenmesi,
- Atık yönetiminin geliştirilmesi, bu kapsamda cam ve kâğıt geri dönüştürme, organik atıkların, tıbbi atıkların (salgın döneminde özellikle kullanılan maske vs.), diğer atıkların, bu atıklar için ayrı olarak tahsis edilen çöp kutularında ayrı ayrı olarak biriktirilmesi ve gün sonunda ilgili çöp kutusuna atılması. Çalışanların içeceklerini atılabilir plastik şişede değil geri dönüştürülebilir cam şişelerde tüketmeye teşvik edilmesi. Plastik şişe kullanımının tamamen terk edilmesi, cam şişelerin yeniden kullanılması, plastik bardak tüketimine son verilmesi, yenilecek kadar yiyecek satın alınması ve israftan kaçınılması,
- Ofise alınacak cihazların seçiminde enerji verimliliğine dikkat edilmesi, bakımlarının düzenli yaptırılması, çevre dostu aydınlatma seçeneklerinin uygulanması, bu kapsamda lambader ve enerji verimliliği yüksek LED lamba kullanımına geçilmesi
- Çalışma saatlerinin çevreye en az zarar verecek şekilde planlanması,
- Ofis temizliğinde kullanılacak hijyen malzemelerinin suda çözülebilir, çevreye en az zarar veren ve hayvanlarda test edilmemiş ürünlerden tercih edilmesi, suyun akılcı kullanılması
- Ofis içinde kâğıt ve plastik tüketimini en aza indirmek için çevrim içi araçların geliştirilmesi ve uygulanması (timesheet, günlük izin, yıllık izin, görevlendirme yazıları, satın alma talep formları vs. için),
- Kâğıt tüketiminin zorunlu olduğu durumlarda kâğıt tüketimini en aza indirmek için kâğıtların çift taraflı kullanılması,

Çevre Politikası

CO2 salınımını seyahatler dolayısıyla en aza indirme politikası gereği; yıllık seyahat giderleri, ulaşım şekli, düzenlenebilecek online toplantılar vb. unsurlar gözden geçirilerek dernekte çalışan kişiler için yıllık seyahatlerin (tahmini de olabilir) planlanması ve bu bağlamda her programın kendi planlamasını yapmaktan sorumlu olması,

- Ofise ve ofis alışverişine yürüyerek gidip gelinmesi, bisiklet kullanımının ya da toplu taşıma araçlarının kullanılmasının teşvik edilmesi,
- Örgüt içi programlar/projeler için çevre değerlendirmesi yapılması, bunun için göstergelerin hazırlanması ve uygulanabilir olması,
- Ofisin genel işleyişinde kâğıt tüketiminin azaltılması ve ofis içi toplantılarda silinebilir tahta kullanılması hedeflenmektedir.

Sıfır Atık Politika Metni

1- Neden "Sıfır Atık"?

17 Mayıs Derneği, LGBTİ+'ları hedef alan ayrımcılık ve nefret ideolojileri ile mücadele eden bir insan hakları örgütü olmasından hareketle, çevre haklarını da içeren günlük işleyişi ve bu işleyişi düzenleyen ilkeleri oluşturmayı ve benimsemeyi önemser.

Derneğimiz; bireylere, sivil toplum kuruluşlarına ve devletlere sorumluluklar yükleyen çevre hakkı mücadelesini, insan ve hayvan haklarından ayırmadan ele almakta ve bu doğrultuda ofis içindeki görev ve sorumluluklarını gözden geçirmektedir.

Buradan yola çıkarak geliştirdiğimiz sıfır atık politika metnimizle; gelecek nesillere sağlıklı yaşayabilecekleri bir çevre bırakmaya katkı sunmayı, ofisimizin karbon ayak izini küçültmeyi, israfı önlenmeyi ve kaynakların daha verimli kullanılmasını hedeflemekteyiz.

2- Tüketim Şemamız ve Atıklarımız

17 Mayıs Derneği'nde, ofis içinde 8 çalışanıyla günlük olarak, en çok mutfak, ofis ve tuvalet atıkları ortaya çıkmaktadır.

Bu atıkları daha çok kâğıt, karton ve kompozit atıklar, yemek artıkları, çay ve kahve posaları, plastik atıklar, tuvalet kâğıdı, peçete ve havlu kâğıt atıkları, cam-şişe atıkları, bitkisel yağ atıkları olarak düşünebileceğimiz geri-ileri dönüşümü yapılabilen ve geri dönüşümü olamayan evsel atık grubu atıkları olarak özetlemek mümkün.

3- Peki, "Sıfır Atık" İçin Neler Yapıyoruz?

- Öğle aralarında...

Ofiste yemek pişirilmesi ya da çalışanların evden yemek getirmesi teşvik edilir. Çalışanların yeniden kullanılabilir kaplarda yemeklerini ofise getirmesi ya da yemeğin ofiste yapılması ambalaj atıklarını azaltır. Ofiste, yeniden kullanıma uygun, mutfak eşyaları ile araç gereçleri yer alır.

Yemeğin dışarıdan söylenmesi durumunda çalışanlar plastik çatal-kaşık-bıçak, ıslak mendil, pipet istemediklerini belirtir. Dışardan yemek söylemek yerine çalışanların dışarıya yemeğe gitmesi, plastik, köpük gibi saklama kaplarının çöp olması ve aşırı tüketilmesini engellemek adına, teşvik edilir.

Sıfır Atık Politika Metni

- **Ofis malzemelerinin idareli kullanımı**

Ofisler, ortak kullanılan çok sayıda araç nedeniyle atık fazlasının ortaya çıktığı yerlerdir. 17 Mayıs çalışanları, ortak ya da bireysel kullanımında olan araç ve gereçleri dikkatli kullanır.

Çok çabuk kuruma ihtimali olan kalemelerin güneş ışığından uzakta mümkünse bir dolapta saklanması, fotokopi sırasında kâğıdın önlü arkalı kullanılması, tek taraflı hatalı çıktıların ileri dönüşümle boş yüzeylerinin de kullanılması, kırtasiye ürünlerinin geri dönüşüme uygun ürünlerden seçilmesi 17 Mayıs Derneği çalışanlarının sıfır atık konusundaki duyarlılığına örneklerdir.

- **İkame ürünler**

Atık fazlasının önüne geçmek için doğada çözülmeyen ve bir defaya mahsus kullanılabilecek ürünler yerine ileri dönüşüme açık ürünler tercih edilir. Tek seferlik kullanılacak ve atığa dönüşecek zımba yerine ataç, poşet dosya yerine kâğıt zarf ya da karton dosyalar, baloncuklu naylon yerine gazete kağıtları birbirleri yerine ikame edilir.

- **Kâğıt kullanımını düşürmek**

Türkiye kâğıt tüketiminde dünya sıralamasında 16. ülkedir.* Tüketim ve sıfır atık bilincinin yerleşmediği ülkemizde bu sıralamayı çok daha ekolojik bir yere taşımakta ise kurumların ve işyerlerinin sorumluluğu büyük.

Bu amaçla 17 Mayıs idari ve finansal evraklarının birçoğunu e-posta ile çalışanlarına iletir ve çalışanlar benzer şekilde söz konusu evrakı çevrimiçi ortamda değerlendirir ve onaylar.

Yazıcının kullanılması gerektiği durumlarda kâğıtlar önlü-arkalı değerlendirilir, hatalı çıktıların boş yüzeyi yeniden not kâğıdı olarak değerlendirilir.

- **Dayanıklı ürünler**

17 Mayıs Derneği ofisine tek kullanımlık ürünler yerine dayanıklı ürünler almayı tercih eder. Poşet çay yerine dökme çay, plastik tabaklar yerine cam-porselen tabaklar, bez çantalar, cam şişeler gibi. Plastik şişe kullanımının tamamen terk edilmesi, plastik bardak kullanılmasına son verilmesi, yenilecek kadar yiyecek satın alınması ve israftan kaçınılması da 17 Mayıs Derneği'nin önem verdiği ve teşvik ettiği yaklaşımlardır.

*2018 yılında İstanbul Ticaret Odası tarafından yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre.

Sıfır Atık Politika Metni

- **Vegan ürünlerin tercihi**

Ofisin temizliğinde vegan ürünlerin tercihi, hem ofisin karbon ayak izini küçültmek için değerli hem de 17 Mayıs Derneği'nin vegan/vejetaryen politikasına uygun etik bir yaklaşımdır.

Hayvanlar üzerinde denenmeyen, hayvansal ürün içermeyen bu ürünler, üretiminde daha az atık ortaya çıkardığı için tercih edilmektedir.

- **Enerji atığını azaltma**

Ofise alınacak cihazlarda enerji verimliliğine dikkat edilir ve düzenli bakımları yapılır. Ofis çalışanları bilgisayar, aydınlatma, yazıcı, telefon, fax gibi tüm elektronik aletlerin minimum elektrik tüketmesi konusunda bilgilendirilmiştir. Kullanılmayan elektronik cihazların prizden çıkarılması ya da prizin varsa anahtarının kapatılması, bulaşık makinesinin dolmadan çalıştırılmaması ve eko modda kullanılması bu tedbirlerden yalnızca bazılarıdır.

Çalışanlarının pandemi koşulları gibi nedenlerle ofiste daha az çalışması ve belirli günler yalnızca belli çalışanların ofiste bulunmasının teşvik edilmesi de daha az enerji tüketilmesi için gösterilen çabanın ürünüdür.

- **Online notlar atık azaltır**

Kağıtlara not almak günümüzde oldukça geleneksel ve atık artıran ekolojik olmayan bir yöntem. 17 Mayıs çalışanları Google'ın sağladığı teknolojik imkanlarla notlarını drive, takvim gibi online araçlara almakta. Ofis içi koordinasyonu daha sağlıklı kılmanın yanında bu yöntemle atığın azaltılması da hedeflenmektedir.

Toplantılarda not alımı ise doldurulabilir tahta kalemleri ile kâğıt kullanılmayan, silinebilir tahtalara yapılmaktadır.

- **Belediye ile işbirliği**

Ofisimizin bulunduğu Ankara'nın Çankaya ilçesi yerel yönetiminin sıfır atık mücadelesine destek veriyoruz. Çankaya Belediyesi'nin adrese dayalı toplama ve atık kumbara sistemiyle yürüttüğü iki uygulama kapsamında, ayrıştırdığımız ofis atıkları için belediye ile iletişime geçiyoruz.

Sıfır Atık Politika Metni

4- Terimler

Sıfır atık: İsrafin önlenmesi, kaynakların daha verimli kullanılması, atık oluşum sebeplerinin gözden geçirilerek atık oluşumunun engellenmesi veya minimize edilmesi, atığın oluşması durumunda ise kaynağında ayrı toplanması ve geri kazanımının sağlanmasını kapsayan atık yönetim felsefesi olarak tanımlanan bir hedeftir.*

Geri dönüşüm: Yeniden değerlendirilebilme olanağı olan atıkların çeşitli işlemlerden geçerek üretim sürecine yeniden dahil olmasıdır. Diğer bir deyişle, kullanıldıktan sonra atığa dönüşen malzemelerin çeşitli fiziksel ve kimyasal işlemler uygulandıktan sonra hammadde olarak tekrar imalat süreçlerine kazandırılması.**

İleri dönüşüm: İşlevselliğini yitirmiş, artık fazlalık olarak görülmeye başlanmış olan eşyaların biraz yaratıcılık ve biraz emek sayesinde faydalı ve kullanışlı hale getirilerek hayata kazandırılması.***

Karbon ayak izi: Küresel ısınmanın başlıca sorumlusu olarak gösterilen, sera etkisine yol açan gazların oluşumuna neden olan ve fosil yakıtların kullanımıyla atmosfere yayılan karbondioksit (CO₂) salınımının bireyin ve şirketlerin doğrudan veya kullandığı ürünlerin üretimi açısından enerji kullanımıyla dünyaya bıraktıkları zarar.****

*<https://sifiratik.gov.tr/sifir-atik/sifir-atik->

nedir#:~:text=%E2%80%9CS%C4%B1f%C4%B1r%20At%C4%B1k%E2%80%9D%3B%20israf%C4%B1n%20%C3%B6nlenmesini,y%C3%B6netim%20felsefesi%20olarak%20tan%C4%B1mlanan%20bir

**<http://ekolojist.net/geri-donusum-nedir-nasil-yapilir/>

*** <http://upcycleturkey.com/ileri-donusum-upcycling-nedir/>

**** <http://www.karbonayakizi.com/>

SONUÇ

17 Mayıs Derneği bu kılavuzda, iklim değişikliğinin nedenlerini ve izlediği seyri gözler önüne sermeye, iklim değişikliği ekseninde kuir ekoloji tartişmalarına göz atmaya, toplumsal cinsiyet, LGBTİ+’lar ve iklim krizi arasındaki ilişkiyi ve iklim adaletine neden ihtiyaç duyulduğunu ve daha iyi bir evre inşası ve iklim adaleti aktivizmi için kendimizi ve aktivizmimizi nasıl dönüştürebileceğimizi vurgulamaya ve dönüşüme kendimizden nasıl başlayabileceğimize dair tavsiyeler sunmaya çalışmıştır.

Avustralya orman yangınları, kasırgalar ve 2021’de tüm dünyada ve Türkiye’de de görülen kuraklık, sel, yangın gibi afetler, iklim değişikliği konusunda karşı karşıya olduğumuz tabloyu göstermektedir. Gezegen sıcaklığını, artmadan koruyamamamız halinde dünyanın dengesi daha da bozulacak, iklim değişikliğine bağlı afetler çoğalacak ve tüm canlıların yaşamı olumsuz etkilenecektir.

İklim meselesini, iklim değişikliği ile mücadele, iklim adaleti ve kuir ekoloji bağlamlarında ele almak daha sürdürülebilir ve eşit bir dünya tahayyülünü beraberinde getirecektir.

İklim değişikliğiyle mücadele ve sürdürülebilir bir dünya için LGBTİ+’lar olarak katkı sunmaya abalmalı ve dönüşüme kendimizden başlamalıyız. Kaynakların giderek azaldığı dünyada, holistik bir erveden iklim meselesini ele almak ve dünyayı kuirleştirecek çözüm önerilerinin savunuculuğunu yapmak adına hep birlikte çalışmaya devam etmeliyiz.

Başka bir dünya her zaman mümkün, fakat başka bir gezegenimiz daha yok!

KAYNAKÇA
3

Algedik, Ö. (2021). “Paris İklim Anlaşmasının Anlatılmayan Hikayesi”. GazeteDuvar: <https://www.gazeteduvar.com.tr/paris-iklim-anlasmasin-anlatilmayan-hikayesi-makale-1537215>

Alston, M., & Whittenbury, K. (2013). Research, Action and Policy: Addressing the Gendered Impacts of Climate Change. Springer.

Anschell, N. (2021). Climate justice means involving gender and sexual minorities in policy and action: <https://www.sei.org/perspectives/climate-justice-gender-sexual-minorities/>

Arrhenius, S. (1896). On the influence of carbonic acid in the air upon the temperature of the ground. Philosophical Magazine Series 5: 41(251), ss. 237-276.

Bagemihl, B. (1999) Biological Exuberance: Animal Homosexuality and Natural Diversity. New York: St. Martin's Press

Bauk, W. (2021). Mythos and Mycology: <https://atmos.earth/fungi-mushrooms-merlin-sheldrake-interview/>

Bayraktar, D.E. (2021). Kuir Ekolojinin Anlaşılması Zorunluluğu: <https://www.iklimhaber.org/kuir-ekolojinin-anlasilmasi-zorunlulugu/>

Brandlin, A. S. (2017) “10 animal species that show how being gay is natural”: <https://www.dw.com/en/10-animal-species-that-show-how-being-gay-is-natural/g-39934832>

Butler, J. (2021) “Creating an Inhabitable World for Humans Means Dismantling Rigid Forms of Individuality.” Time: <https://time.com/5953396/judith-butler-safe-world-individuality/>

Butler, J. (1990) Gender Trouble- Feminism and the Subversion of Identity. New York: Routledge

CityAir (2020). Genel Broşür. Çev. Özge Gökpınar: <https://www.cityairturkiye.com/brosur/>

Çınar, Ş. (2020) AB Yeşil Mutabakatı Nedir, Escarus Blog: <https://www.escarus.com/ab-yesil-mutabakati-nedir>

Derrida, J. (1991). Cinders, Lincoln: University Of Nebraska Press.

Environmental Research Letters verileri: <https://www.science.org/content/article/best-way-reduce-your-carbon-footprint-one-government-isn-t-telling-you-about>

FAO, The Aggregate Picture: <https://www.fao.org/3/i3437e/i3437e03.pdf>

Foucault, M. (1982). The Subject and Power. *Critical Inquiry*, 8(4), ss. 777–795.

Gaard, G. (1997) “Toward a Queer Ecofeminism.” *Hypatia* 12, 1:25.

Goh, A. H. (2012). A literature review of the gender-differentiated impacts of climate change on women’s and men’s assets and well-being in developing countries, CAPRI Working Paper: 106, s. 38.

Hamblyn, R. (2009). The whistleblower and the canary: rhetorical constructions of climate change. *Journal of Historical Geography*: 35(2), ss. 223-236.

Hall, D. (2003). *Queer Theories*. New York: Palgrave Macmillan

IPCC. (2007). AR4 Climate Change 2007: Impacts, Adaptation, and Vulnerability: <https://www.ipcc.ch/report/ar4/wg2/>

IPCC. (2014). AR5 Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability: <https://www.ipcc.ch/report/ar5/wg2/>

Joshi, S. (2014) “Environmental Justice Discourses in Indian Climate Politics”, *GeoJournal*: 79(6), ss.677-691.

Laake, L. (2017). “Are Rainforests Natural Air Filters?”, *Camfil USA Air Filters*: <https://cleanair.camfil.us/2017/08/25/rainforests-natural-air-filters/>

McWorter, L. (2010) “Enemies of the Species.” C. Mortimer-Sandilands & B. Erickson (Eds.), *Queer Ecologies: Sex, Nature, Politics, Desire*, Indiana University Press, ss. 73–101, <http://www.jstor.org/stable/j.ctt16gzhnz.6>.

Mortimer-Sandilands, C., & Erickson, B. (2010) "Introduction: A Genealogy of Queer Ecologies." *Queer Ecologies: Sex, Nature, Politics, Desire*. Bloomington: Indiana U, ss. 1-47.

NASA (2018). “*Global climate change vital signs of the planet*”: <https://climate.nasa.gov/vital-signs/global-temperature/>

Nellemann, C. Verma, R. and Hislop, L. (eds.) (2011). *Women at the frontline of climate change: Gender risks and hopes. A Rapid Response Assessment*. United Nations Environment Programme and GRID-Arendal: <https://genderandenvironment.org/women-at-the-frontline-of-climate-change-gender-risks-and-hopes-a-rapid-response-assessment/>

Neumayer, E. & Plumper, T. (2007). 'The Gendered Nature of Natural Disasters: The Impact of Catastrophic Events on the Gender Gap in Life Expectancy, 1981–2002' *Annals of the Association of American Geographers*, 97(3), ss. 551–566

Ritchie, H. (2020) Seragazı Emisyonlarının Sektörlere Göre Dağılımı: <https://ourworldindata.org/ghg-emissions-by-sector>

Robertson, T. & Atkins P. (2016). "Essential vs. Accidental Properties." *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*

Ronrigues, A. J. (2018). Strange Coupling. *Revista de Linguas Modernas*: 28
<http://dx.doi.org/10.15517/rm.v0i28.34847>

Stern, N. (2007). *The economics of climate change: the Stern review*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sturgeon, N. (2010). *Penguin Family Values: The Nature of Planetary Environmental Reproductive Justice*. C. Mortimer-Sandilands & B. Erickson (Eds.), *Queer Ecologies: Sex, Nature, Politics, Desire* (ss. 102–133). Indiana University Press.
<http://www.jstor.org/stable/j.ctt16gzhnz.7>

Sisson P., Barber M., & Alissa W. (2020). "101 ways to fight climate change":
<https://archive.curbed.com/2017/6/7/15749900/how-to-stop-climate-change-actions>

Strand, S. (2021). What is Queer Ecology?:
https://www.facebook.com/groups/wayoftherose/permalink/2439968039466778/?comment_id=2440241222772793

Subberwal, P. (2021). *Queer Ecology. The Years Project*:
<https://theyearsproject.com/learn/news/queer-ecology/>

Swarup, A., v.d. (2011). 'Weathering the Storm: Adolescent Girls and Climate Change', *Plan International*

Syvitski, J. (2012). *Anthropocene: An Epoch of Our Making*. *Global Change*, 78: ss. 12-15.

Turhan, E. (2017) Herkes için İklim: İklim Adaleti Mücadelesi İçin 10 Durak:
<https://www.stgm.org.tr/e-kutuphane/herkes-icin-iklim-iklim-adaleti-mucadelesi-icin-10-durak>

Uncu, B.A. (2020), Hem İklimi Hem Adaleti Savunan Bir Hareket: İklim Adaleti Hareketi:
https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/baran_alp_uncu_mizanpaj.pdf

Weart, S. R. (2010). The idea of anthropogenic global climate change in the 20th century. Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change: 1(1), ss.67-81.

WWF (2020): İklim ve Enerji: https://www.wwf.org.tr/calismalarimiz/iklim_ve_enerji/

Dijital karbon ayak izi veri kaynakları:

<https://en.reset.org/act/how-reduce-your-digital-carbon-footprint-01012020>

ICF & McAfee, The Carbon Footprint of Email Spam Report:
http://img.en25.com/Web/McAfee/CarbonFootprint_12pg_web_REV_NA.pdf

<https://choudharytushar668.medium.com/why-we-have-to-empty-our-spam-folder-71151d70d0b4>

https://lfca.earth/ALL_tr/NL-karbonayakizi/

<https://yeniinsanyayinevi.com/karbon-ayak-izi-olcumu/>

<https://www.sciencedaily.com/releases/2021/01/210114134033.htm>

OKUMA ÖNERİLERİ

Gandy, Matthew. 2012. "Queer Ecology: Nature, Sexuality, and Heterotopic Alliances." *Environment and Planning D: Society and Space* 30 (4): 727 – 747.

Catriona Mortimer-Sandilands and Bruce Erickson, "A Genealogy of Queer Ecologies," in *Queer Ecologies: Sex, Nature, Politics, Desire*, ed. Catriona Mortimer-Sandilands and Bruce Erickson (Indiana University Press, 2010): 1-47

Val Plumwood, 1991. "Nature, Self, and Gender: Feminism, Environmental Philosophy, and the Critique of Rationalism," *Hypatia*, Vol. 6 Issue 1: 3-27.

Maria Mies and Vandana Shiva, *Ecofeminism* (London: Zed Books, 1993): 1-21.

Taylor, Dorceta. "Women of Color, Environmental Justice, and Ecofeminism," in *Ecofeminism: Women, Culture, Nature*. Kay Warren, ed. Bloomington: Indiana University Press, 1997: 38-81.

Karen J. Warren, "The Power and the Promise of Ecological Feminism," *Environmental Ethics* 12, no. 2 (1990): 125–46.

Gaard, Greta. 1997. "Toward a Queer Ecofeminism." *Hypatia* 12 (1): 114–37.

Sandilands, Catriona. 1994. "Lavender's Green? Some Thoughts on Queer(y)ing Environmental Politics." *UnderCurrents* (May): 20–24.

Gaard, Greta. 2011. "Ecofeminism Revisited: Rejecting Essentialism and Re-Placing Species in a Material Feminist Environmentalism." *Feminist Formations* 23(2): 26-53.

Cerullo, Margaret, and Phyllis Ewen. 1984. "The American Family Goes Camping: Gender, Family and the Politics of Space." *Antipode* 16.3: 35–46.

Valentine, Gill. 1995. "Out and About: Geographies of Lesbian Landscapes." *International Journal of Urban and Regional Research* 19 (1): 96–111.

Darren J. Patrick, "The Matter of Displacement: A Queer Urban Ecology of New York

Herring, Scott. 2007. "Out of the Closets, Into the Woods: RFD, Country Women, and the Post-Stonewall Emergence of Queer Anti-Urbanism." *American Quarterly* 59.2: 341– 72.

Chamberlain, Kathleen, and Victoria Somogyi. 2006. "You Know I Ain't Queer": Brokeback Mountain as the Not-Gay Cowboy Movie. *Intertexts* (Lubbock) 10.2: 129–44, 195–96.

David Bell. 2000. "Farm Boys and Wild Men: Rurality, Masculinity, and Homosexuality." *Rural Sociology* 65 (4): 547–561.

Haraway, Donna Jeanne. 1989. "Teddy Bear Patriarchy. Taxidermy in the Garden of Eden, New York City 1908-1936." *Primate Visions. Gender, Race and Nature in the World of Modern Science*. London: Routledge, p. 26-58.

Levin, Amy K. 2010. "Straight Talk: Evolution Exhibits and the Reproduction of Heterosexuality." In *Gender, Sexuality and Museums: A Routledge Reader*, ed. Amy K. Levin. Taylor & Francis, p. 201-211.

Rebecca Machin, "Gender Representation in the Natural History Galleries at the Manchester Museum," in *Gender, Sexuality and Museums: A Routledge Reader - Krisostomus*, ed. Amy K. Levin (Taylor & Francis, 2010), p. 187-200.

Stacy Alaimo. 2010. "Eluding Capture: The Science, Culture and Pleasure of 'Queer' Animals". In: C. Mortimer-Sandilands and Bruce Erickson (eds.), *Queer Ecologies: Sex, Nature, Politics, Desire*. Bloomington: Indiana UP, p. 51 – 72.

J. Jack Halberstam. 2008. "Animating Revolt/Revolting Animation: Penguin Love, Doll Sex and the Spectacle of the Queer Nonhuman". In: Noreen Giffney and Myra Hird (eds.) *Queering the Non/Human*. Ashgate, p. 265 – 282.

Deckha, Maneesha. 2012. "Toward a Postcolonial, Posthumanist Feminist Theory: Centralizing Race and Culture in Feminist Work on Nonhuman Animals." *Hypatia* 27 (3): 527–545.

Hird, Myra. 2006. "Animal Transex." *Australian Feminist Studies*, 21(49), 35-50.

Eva Hayward and Che Gossett, "Impossibility of That," *Angelaki* 22, no. 2 (April 3, 2017): 15–24.

Karen Barad, "Transmaterialities: Trans*/matter/realities and Queer Political Imaginings," *GLQ* 21, no. 2–3 (01 2015): 387–422.

Harlan Weaver. 2015. "Pit Bull Promises Inhuman Intimacies and Queer Kinships in an Animal Shelter," *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 21, no. 2–3 (January 1, 2015): 343–63.

Eva Hayward. 2008. "Lessons from a Starfish." In: Noreen Giffney and Myra Hird (eds.) *Queering the Non/Human*. Ashgate, p. 249 – 264.

Mel Y. Chen, "Toxic Animacies, Inanimate Affections," *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 17, no. 2–3 (January 1, 2011): 265–86

Ah-King, Malin, and Eva Hayward. "Toxic Sexes: Perverting Pollution and Queering Hormone Disruption." *O-zone: A Journal of Object Oriented Studies* 1 (2013),

Hogan, Katie. 2004. Detecting Toxic Environments: Gay Mystery as Environmental Justice. In *New Perspectives on Environmental Justice: Gender, Sexuality and Activism*, ed. Rachel Stein, 249–61. New Brunswick, N.J.: Rutgers University Press.

Andrea Smith, “Queer Theory and Native Studies. The Heteronormativity of Settler Colonialism,” *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 16, no. 1–2 (January 1, 2010): 41–68.

Tavia Nyong’o, “Little Monsters: Race, Sovereignty, and Queer Inhumanism in Beasts of the Southern Wild,” *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 21, no. 2–3 (January 1, 2015): 249–72.

Greta Gaard, “Indigenous Women, Feminism, and the Environmental Humanities,” *Resilience: A Journal of the Environmental Humanities* 1, no. 3 (2014), (14 pages).

Scott Lauria Morgensen, “Settler Homonationalism. Theorizing Settler Colonialism within Queer Modernities,” *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 16, no. 1–2 (January 1, 2010): 105–31.

Gosine, Andil. 2001. “Pink Greens: Ecoqueers Organize in Toronto.” *Alternatives* 27.3: 35–36.

Gloria Anzaldúa, *Borderlands: The New Mestiza/La Frontera* (San Francisco: Spinsters/Aunt Lute, 1987), 15–24.

Edelman, Lee. 1998. “The Future Is Kid Stuff: Queer Theory, Disidentification, and the Death Drive.” *Narrative* 6 (1) (January 1): 18–30.

Neel Ahuja, “Intimate Atmospheres Queer Theory in a Time of Extinctions,” *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 21, no. 2–3 (January 1, 2015): 365–85.

Lee Edelman. 2004. *No Future: Queer Theory and the Death Drive*. Duke University Press Books.

Claire Colebrook. 2014. “Feminist Extinction” and “Ethics of Extinction” in: *Sex After Life: Essays on Extinction*, Volume Two, Open Humanities Press, p. 7-22 and 137-148.

Donna Haraway. 2016. “Making Kin. Anthropocene, Capitalocene, Plantationocene, Chthulucene” in: *Staying with the Trouble. Making Kin in the Chthulucene*. Durham and London: Duke University Press, p. 99-103.

Coole, Diana, and Samantha Frost. 2010. “Introducing New Materialisms.” In *New Materialisms: Ontology, Agency, and Politics*, ed. Diana Coole and Samantha Frost, 1– 43. Durham, London: Duke University Press Books.

www.17mayis.org

